SF
PARADOX '80

SUPLIMENT „FORUM STUDENŢESC" EDITAT ÎN COLABORARE CU CENACLUL DE LITERATURĂ ŞTIINŢIFICO-FANTASTICĂ „H.G. WELLS" AL CASEI DE CULTURĂ A STUDENŢILOR DIN CENTRUL UNIVERSITAR TIMIŞOARA

gînduri la o primă ediţie jubiliară

In cei opt ani de la intiia Consfătuire naţională a cenaclurilor studenţeşti de literatură ş.f. (1972, din iniţiativa cenaclurilor „Solaris", „H.G. Wells", „H. Coandă"), cele nouă manifestări de acest fel s-au constituit in tot atitea plaforme succesive şi din ce in ce mai inalte, cuprinzind orizonturi tot mai largi, mai incitante. Pledoaria consfătuirilor a vizat intotdeauna calitatea literară a acestui sector de literatură, controversat de majoritatea criticilor, dar in atenţia necontenită şi in preţuirea masei de cititori. Mai de-a dreptul sau mai invăluit, intotdeauna, s-a pus accentul pe analiză şi spirit critic, exigenţa fiind insă aşezată in interferenţă nemijlocită cu spiritul emulativ şi cu perspectiva.

Inclusă de regulă in literatura cu adresă tineretea, literatura ş.f. e indrăgită de toate virstele şi uneori luată foarte in serios pentru mesajul ei de pace, pentru continua avertizare a pericolului de război, de distrugere la proporţii universale şi totale. Dincolo de jocul fanteziei şi al anticipaţiei, această literatură pe cit de acceptată şi acceptabilă, pe atit de respinsă, nu se află in afara rosturilor şi menirii literaturii in ansamblu. Ea nu este constituită din rătăciri interstelare, la mare depărtare de frămintările eroice şi dramatice ale Terrei, ci, profund angajată — ca orice latură a literaturii şi artei — ea işi propune temele specifice, la fel cum o face — ca să dăm un exemplu — literatura de inspiraţie istorică. Deosebirile se nasc din tematică şi din spirit militant cu privire la evoluţia umană.

Sintem mai datori ca oricind să incercăm să descifrăm devenirea omenească in istoria viitorului şi să nu renunţăm la strădania de a proiecta fiinţa umană in intregul ei dat psihologic şi senzitiv in acel timp evolutiv care va urma in mod necesar şi logic explozicei ştiinţifice şi tehnice a acestui sfirşit de veac şi de mileniu. Mai amplu şi mai pregnant decit celelalte genuri literare, literatura ş.f. şi-a asumat misiunea avertizării permanente la primejdia pe care o reprezintă utilizarea in unele cazuri — a descoperirilor ştiinţifice in scopuri războinice şi de distrugere in masă. In acest fel, această literatură capătă o dimensiune revoluţionară, aşezindu-se in rindul celor ce luptă pentru pace, pentru dezarmare şi pentru abolirea forţei şi violenţei in relaţiile dintre oameni şi dintre popoare.

Evident, literatura ş.f. are limbajul ei propriu, un bagaj de mijloace artistice caracteristice, căutind modalităţi specifice de a se debarasa de balastul tehnicist, al expresiei exacerbate, uscate de nuanţele şi culorile care abundă in alte sectoare ale creaţiei literare. Expresia literaturii ş.f. nu poate fi inţeleasă in afara motivelor de bază ale scrierilor respective; ea trebuie să vorbească in termeni proprii, aşa cum literatura istorică — pe care o mai luăm o dată ca exemplu — foloseşte limbajul arhaic sau arhaizant tocmai pentru a deveni mai veridică şi convingătoare.

Sint acestea teme ale Consfătuirii a X-a, poate cea mai inaltă platformă atinsă pină acum, ea fiind aceea de unde putem vedea incă mai departe şi incă mai clar obiectivele noastre fundamentale.

PARADOX

timişoara 7–9 noiembrie
1980

SF

a X-a consfătuire
pe ţară a
cenaclurilor de
literatură şi artă
ştiinţifico-
fantastică

marius morariu

iluzorie siguranță-conservatorismul*)

În „Istorii insolite", Ov. S. Crohmălniceanu cultivă o literatură speculativă („Să le lăsăm măcar libere toate facultățile speculatice", p. 30), abordată din perspectiva unui ironism de bună factură, cu adînci implicații. Acest ironism „ondulatoriu", ce constituie coloana vertebrală a cărții, acoperă întreaga gamă de tonalități, de la satiră la umorul tragic, armonizînd în mod optim cu accentele grave din subtext.

Se reușește astfel imprimarea unei atmosfere unitare, însă suficient de elastice pentru a se „mula" succesiv în jurul coordonatelor fiecărei povestiri. Se poate afirma chiar că textele sînt organic constituite într-un tot indivizibil, care conferă, în mod sinergic, valoare literară superioară fiecăreia dintre ele.

Sub „stindardul" paradoxalului sînt abordate cîteva din temele consacrate ale ș. f.-ului, cu convergență vădit apriorică: implicațiile contactului între civilizații aflate la nivele de dezvoltare diferite („Mesajul din stele", „O singură greșeală", „Tratatul de la Neuhof"), momentul de salt în cunoaștere („Ceilalți", „Prima lecție de geometrie", „Experiența", „Istoria generalizată a unei legi"), neputința socială de a înlătura reversul progresului („Un capitol de istorie literară", „La Winnipeg, unde nu ne vom întoarce niciodată"), criza individului supus impactului informațional necontrolat („Doamna Bovary în secolul XXX"), parabola de tristă parodiere a contemporaneității („O recenzie științifică", „Roadele unei diplomații chibzuite").

Situîndu-se în linia „romantică" a ș.f-ului, cochetînd cu rigoarea științei, autorul preferă abordarea unor probleme de ordin moral-etic. În acest sens explorează atît fisurile din modul de escaladare a viitorului îndepărtat cît și cele din modul de predare a „ștafetei" istorice.

Transplantînd umanismul domestic contemporan într-un spațiu temporal de o perspectivă mai mult sau mai puțin probabilă, autorul denunță limitele cunoașterii și adaptării umane. Astfel, cu o virtuozitate literară profesională, sînt exploatate toate posibilitățile de înfierare a tarelor civilizației supraindustrializate („... nu-și puteau reprezenta neprevăzutul extrem decît ca o opoziție simplistă: sus-jos; frumos-urît...", p. 41; „... să măsurăm posibilitățile lor cu propria noastră mărginire?", p. 53; „... e o amăgire să ne bizuim orbește pe experiențele noastre...", p. 88). Schițînd un retro-portret al omenirii, autorul nu face decît să ne ofere un tendențios semnal de alarmă („...acești premergători, bîjbîind fără pic de imaginație, stîngaci, ca niște miopi, printr-o lume rezumată la săracele relații ale gîndirii binare...", p. 44).

Sesizabil de asemenea spectrul determinismului greu de acceptat („... omenirea a avut mereu sentimentul unui apel permanent dintr-o zonă extraterestră...", p. 67), ce transpare din spațiile albe ale textelor, contribuind la accentuarea gustului amar, provocat de introspecțiunile „mascate" în viitorul nu tocmai îndepărtat.

Din speculație în speculație se pot „traduce" toate povestirile în limbajul temporal-spațial al zilelor noastre, imprimînd astfel avertismentelor intrinsece adîncimi grav-terifiante.

Demnă de a fi semnalată, drept cea mai „coaptă" idee s.f. din această carte, mi se pare a fi ideea lumilor paralele, simultane dar cognoscibile într-un singur sens.

Ca o concluzie, se desprinde ideea că acest veșnic „să privim lucrurile cu o elementară prudență" nu este întotdeauna de cel mai bun augur.

***) Ovid S. Crohmălniceanu — Istorii insolite, Ed. Cartea Românească, 1980.**

lucian petrescu

o nouă istorie a unei noi umanități*)

Între atît de rarele și, firește, atît de așteptatele apariții ale colecției prezente, romanul apărut în 1980 „Așa s-a născut o insulă" al scriitorului francez François Clément atrage atenția printr-o amplă solicitare a cititorului de „science-fiction", obișnuit (de o mare listă a literaturii susnumite) cu alte voluptăți mai mult sau mai puțin intelectuale: bunăoară, roman parabolă alcătuit pe de altă parte după toate legile utopiei (și astfel roman politic și literatură de avertisment), roman ce întreține conștiința și memoria cititorului (de bună credință) și totodată ceea ce complică din nou lucrurile: un fel de „proces verbal" minuțios (după o lege firește reductibilă), un monolog pentru pretextul unei istorii filogenice — o „nouă" istorie a unei noi umanități alcătuită ad-hoc și condusă de legile „Insulei", de astă-dată nu „paradis" căutat ci arcă a lui Noe. Personajul conștient (și astfel indirect creator) al acestei lumi, un european excepțional supraviețuitor al cataclismului declanșat de însăși conștiința celor de o seamă cu el, împreună cu cîteva sute de „necivilizați" populează această insulă a naufragiaților. În fond, părintele noii istorii este un fost handicapat al celei vechi: brutala trecere în noua lume, sărăcită demonul de transfigurările omenești și literare ale posibilei descrieri de grozăvia umanității ucise „de cîteva milioane de ori într-o secundă", și istoria reconstrucției, cu fina observație a duplicității bunurilor și greșelilor civilizației (în speță europene) în permanentă luptă cu mulțimea nouă abia formată a supraviețuitorilor fortuiți) în tendința de întoarcere la origine, permanentul contact mit-istorie, mai puternic în aceste timpuri de nepregătită re-creare; și în sfîrșit prezența în această micro-lume de reîntoarcere a acelorași situații de bestialitate și dezechilibru în care ar fi încolțit noua sămînță a distrugerii. Iată o „istorie" la care eroul ei, după ce a fost vinovatul „apocalipsei" și a trebuit să spășească ritualul iertării, într-o reîncarnare a sacrului și el definitiv în ruină după ceea ce nu mai era umanitate, legată prin legi absurde de Insula singurilor oameni, a devenit cel ce legiuiește drumul tuturor către acea fericire atît de diferit intuită chiar de ei puținii ce îl vor asculta. Nu numai atît, ca simplu, și poate nicidecum „ales" printre oameni, a ridicat conștiința la nivelul conducerii acestei noi lumi, astfel putînd povesti totul în vremea în care nu mai însemna decît „cel dintîi" pentru cei ce știau trăi în continuare.

Romanul, în fine, este o vie atenționare, mesajul său este indubitabil, ca și groaza extinării celor vii între cadavrele cataclismului: avertismentul, plin de responsabilitatea actului scriitoricesc fiind de o tulburătoare elocvență în paginile istoriei unei lumi noi, lume care nu trebuie să se creeze pe ruinele celei vechi, pe ruinele istoriei umanității în care ne-am obișnuit să ne intitulăm în parte, cu toată mîndria condiției universale de om — „NOI".

---

* François Clément — „Așa s-a născut o insulă", Ed. Univers 1980.

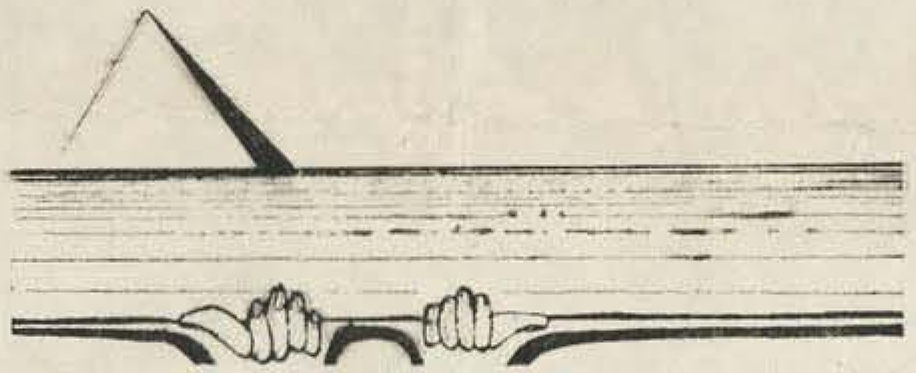

cu criticul dan culcer despre literatura s.f.

— Este binecunoscut interesul pe care-i acordă revista „Vatra" literaturii ș.f.: am auzit întotdeauna cuvinte de elogiu la adresa calității selecției a ceea ce publicați. Ce ne puteți spune nou, tovarășe Dan Culcer, în domeniul de activitate al revistei?

— Selecția noastră este, din păcate, determinată uneori de spațiul de care dispunem (pe număr, 5-6 pagini de manuscris dactilografiat). Noroc că producția s.f. fiind mare, scrisă adesea pentru magazine de specialitate, cantitatea de proză scurtă ne oferă posibilitatea de a alege texte de o calitate corespunzătoare. Dacă ar fi să apreciez rezervele de care dispunem în portofoliul redacțional (proză românească și traduceri) pot afirma că avem cu ce alimenta rubrica încă vreo cîțiva ani.

De altfel, contrar impresiei pe care dorește să o impună „Săptămîna", revista „Vatra" se ocupă și cu altceva decît cu literatura science-fiction, se ocupă, deci, inclusiv de istoria României (și a Transilvaniei în special). Tocmai pentru că avem cu ce alimenta rubrica de ș.f., ne-am gîndit să cercetăm posibilitatea de a edita un volum selectiv de proză s.f. pe care să-l oferim cititorilor pasionați ai acestui gen literar. Pentru a ști pe cine ne putem baza, pentru a stabili, adică, tirajul unui volum care ar putea avea 200-250 de pagini, ne adresăm pe această cale tuturor membrilor cenaclurilor ș.f. din țară, solicitîndu-le precomenzi sub forma unor epistole către redacție în care să precizeze cîte exemplare ar cumpăra ferm. La timpul potrivit vom da și alte amănunte cu privire la conținutul volumului. Sigur este că el va cuprinde povestiri ale unor autori români, cu sau fără volume, precum și ale unor autori străini dintre maeștrii genului, dintre cele publicate în revistă, dar, mai ales, necunoscute publicului în versiune românească.

— Cum apreciați consfătuirile naționale ale cenaclurilor studențești de literatură ș.f.?

— Consfătuirile, ca toate întîlnirile de acest gen, pot fi un bun prilej de bilanț. Aș fi bucuros să particip la cea de la Timișoara, încredințat că depășirea amatorismului în direcția accentuării literaturității textelor trebuie obținută printr-o dezbatere, care, fără să ocolească analiza ideilor ș.f., să evoce cu mai multă intensitate necesitatea calității estetice în literatura ș.f., adică a unei tehnici narative care să capteze cititorii dincolo de insolitul ideii, să îngăduie orientarea spre o problematică socială — de tipul **distopiilor** — în care văd împlinirea rolului social al acestei literaturi mai aproape de Voltaire, Swift, Huxley, Bradbury, Clarke sau Lem decît de „space-opera" sau alte forme de paraliteratură de colportaj.

REP.

saul beloia

un roman al personajelor *)

Pe cît poate mai mult o lucrare literară să încrețească a mirare fruntea cititorului, pe atît ea se aseamănă mai mult cu cea a domnului Edward Page Mitchell. Pentru că — doctori, profesori, prinți, oameni de știință, cercetători, oameni simpli — vameși, marinari, preoți, comercianți, ba, încă, personaje biblice și istorice și chiar întreg arsenalul de încornorați de dincolo de hotarele luminii zilei — populează registrul caracterologic al schițelor și povestirilor ce constituie volumul „Omul de cristal".

În maniera sa originală, autorul se lasă purtat în timp în urmă cu un secol pe aripile fanteziei și, dintr-o perspectivă olimpiană, pe care o are asupra societății acum contemporane sieși, creează, prin cele douăzeci și șapte de povestiri, tot atîtea imagini — frescă ale societății americane, a celei de pe Maine, în special, a secolului al XVIII-lea și al XIX-lea.

Mai sus-amintitele categorii de personaje se mișcă sub îndrumarea unui condei consacrat, care nu mai e nevoit să intervină în vreun fel deosebit de acela de a face personajele să vorbească și să acționeze, se mișcă, așadar, pe aria a trei coloane ideatice, și anume: a) idei tehnice și tehnicioase, nu de cele mai multe ori cu preafericite uzanțe practice și aici am amintit fără a intra în amănunte, „Tahipompa — o demonstrație matematică", „Spectroscopul de suflete", „Omul cel mai înzestrat din lume", ultima, un discret și bine intenționat semnal de alarmă vizînd, dacă nu viitorul tehnicii electronice, atunci pe cel al omenirii; b) idei ținînd de patrimoniul filozofiei se revarsă în lucrări ca: „Sobolanul drăcesc", „Schimb de suflete", „Cazul gemenilor Dow" etc. c) un al treilea bloc ideatic, cel mai pitoresc din volum — cel al „celorlalte" idei, care permite autorului o abordare curajoasă și întreprinzătoare — călătorii în timp „Ceasornicul care merge de-a îndăratelea", o poveste și psihologică — „Umbra ce apăsa asupra gemenilor Fancher", o parodiere a biblicei călătorii a lui Noe — „Povestea potopului"; O ascuțită critică cu dublu tăiș, la adresa credințelor obscure în geniile întunericului și a societății venale în care trăiește autorul se prefigurează cu fină discreție și umor de calitate în povestirea „Peștera hoboticilor".

O altă ordine de idei dezvăluie faptul că multitudinea de subiecte abordate nu face decît să-l slujească pe autor, permițîndu-i ca în lucrări de mică anvergură să-și expună întreaga varietate de tipuri umane admirabil realizate și conduse în acțiune, aspect care nedublat magistral de o înclinație spre amuzament, înspre latura hazlie, comică, a lucrărilor, autorul știind, totuși, la momentul oportun să devină ironic, critic, caustic. („Corabia legendară", „Ultima călătorie a goeletei Iuda Iscarioteanul", „Cumplita călătorie a = Broaștei =" „Peștera hoboticilor", etc.)

Admirabila galerie de tipuri umane realizată tinde să-și adjudece și celelalte merite ale lucrării, sub ochiul puțin neatent al unui cititor grăbit și acest lucru, neobservat, îi poate încreți fruntea, mai mult sau mai puțin a mirare.

Astfel, s-ar simți lezat în meritul său, acel aspect, admirabil, al re-creării stilului celui ce a fost Edgar Allan Poe, creatorul aero-cosmonautului Hans Phaall. Oare antica mumie egipteană — reînviată nu-și află o reprezentare demnă de comparație în „Omul fără trup"?

„Omul de cristal" dă o lecție de modestie science-fiction-ului arătîndu-i o latură liniștită, calmă, aproape bătrînească, fără aruncări în spații cosmice, lipsită de tehnici ale viitorului, fără personaje epopeice într-o scriitură simplă, însă bine stăpînită.

---

*) Edward Page Mitchell — „Omul de cristal", Editura Univers, București, 1980.

marcel pop-corniș

leviatanul modern: o temă a literaturii americane S.F.

> „Intrați în balenă... Încredințați-vă procesului evolutiv al lumii, încetați de-a mai lupta împotrivă-i, străduiți-vă să-l acceptați, să-l suportați, să-l înregistrați. Aceasta pare să fie formula pe care orice scriitor rațional o va dapota în cele din urmă" (George Orwell, **Inside the Whale**, 1939).

Dincolo de defetismul lui aparent, acest avertisment atrage atenția asupra experienței fundamentale a omului occidental, asupra condiției sale de „super Iona", „claustrat într-un pîntec de balenă", cum zice Gaston Bachelard (**Terre et Repos**). Cu alte cuvinte, ni se indică principala temă care ar trebui să preocupe pe scriitorul occidental: confruntarea individului cu **leviatanul social** sau **spațial**.

Mai mult poate decît în alte părți, literatura americană ilustrează pregnant această confruntare. Am putea afirma că întreg romanul postbelic stă sub semnul tutelar al eposului melvillian, **Moby Dick**. O mărturisește Norman Mailer, bunăoară: „**Cei goi și cei morți** este influențată în chipul cel mai evident de **Moby Dick**... Eram convins că toată lumea remarcase acest lucru. Aveam un Ahab în ea și presupun că muntele era balena albă". Într-adevăr, obsesia fundamentală a noului roman american rămîne aceea a spațiului complesitor și a varietății infinite a vieții sociale; adică obsesia confruntării cu leviatanul spațial și social, ambele pregnant întrerupte de America. Acest roman continuă să fie o aventură — adesea disperată — a **cuprinderii totale**, a explorării cantității și varietății experienței americane. Există astfel, pe de o parte, un roman al **peregrinării** sau **călătoriei inițiatice** care cel mai adesea eșuează în cultul hedonist al mișcării și experienței în sine (vezi exemplul scriitorilor „Beat"); pe de altă parte un roman grav, **gotic-ironic**, descins parțial din **Moby Dick** sau **Șarlatanul** melvillian, care descrie confruntarea eroilor cu leviatanul social al Americii postbelice, cu lumea în pragul catastrofei nucleare. În primul caz putem vorbi de un **nou picaresc american**, în cel de-al doilea de un **roman social-parabolic** sau chiar de un **roman ideologic**, care includ între formele lor și literatura S.F. Societatea americană postbelică este adesea descrisă în termenii unui infern dantesc ori a unei „lumi-ca-vas-de-război" (metafora melvilliană din **Jacheta albă** sau **Billy Bud**): vezi romanele lui Norman Mailer, Saul Bellow, Joseph Heller — mai ales **Articolul 22**, al ultimului, o descindere orfică în infernul orașului și militarismului. Sau ni se oferă peisaje devastate, cotropite de deșeuri, un fel de peisaje lunare (ca în **Rabbit Redux** de Janis Armstrong sau în unele cărți ale lui Brautigan, Barthelme, Vonnegut) în care domnesc dezordinea, disoluția, **entropia** (titlul unei narațiuni de Barthelme). Dar metafora leviatului social poate fi întîlnită mai ales în noul roman S.F. (Isaac Asimov, Ray Bradbury, Kurt Vonnegut, Roger Zelazny, etc.) ce recurg la formula eposului (fie el și ironic) pentru a proiecta viziuni coșmarești ale prezentului, explorînd miturile ideologice și poncifele sociale din istoria acestui veac.

Din păcate nu întotdeauna critica americană a intuit profunzimea mesajului acestor scriitori S.F., subestimînd semnificația speciei. Motiv pentru care Vonnegut, bunăoară, a respins adesea încadrarea sa în această specie („Sînt de multă vreme locatarul înghesuit al unui sertar de fișier etichetat „literatură științifico-fantastică" și aș vrea să scap din el"), considerînd-o o simplă formulă inventată de critici din comoditate. Definiția literaturii S.F este încă incertă, adesea formulată în termeni negativi. Dar de curînd semnificația ei a început să depășească chiar și popularitatea de care s-a bucurat în rîndul cititorilor. Ea a devenit pentru mulți specia preferențială, singura capabilă să răspundă plenar „la toate problemele torturante și fără de speranță ale prezentului cu douăzeci de ani înaintea tuturor" (Isaac Asimov), și să se adapteze rapid la noua epocă tehnologică, dominantă de „galaxia Marconi" a mijloacelor **multimedia**. De aici și splendida pledoarie pentru scriitorii S.F. (pe care o face protagonistul romanului **Fii binecuvîntat, domnule Rosewater** de Kurt Vonnegut), adevărații exploratori ai prezentului și viitorului, care văd lumea cu înțelepciunea unor filozofi melvillieni:

> „Vă iubesc, afurisiților... Sînteți singurii pe care-i mai citesc. Sînteți singurii care catadicsiți să vorbiți despre schimbările **cu adevărat** teribile ce se petrec în jurul nostru, singurii destul de zănatici ca să știți că viața-i o călătorie spațială, și nicidecum una scurtă ci una care-o să dureze milioane de ani. Sînteți singurii care aveți destul curaj ca să vă pese **cu-adevărat** de viitor, ca să luați seama la ce ne fac marile și simplele idei, teribilele neînțelegeri, erori, accidente, catastrofe. Sînteți singurii destul de smintiți ca să agonizați din pricina timpului și a distanțelor fără limite, a misterelor nepieritoare, a faptului că tocmai acum hotărîm dacă, de fapt, călătoria noastră spațială din următorul miliard de ani ne va purta spre paradis sau infern".

Ca atare literatura S.F. nu este „evazionistă", nu este „fantastică" sau „fantezistă", cum precizează și Kingsley Amis în **New Maps of Hell** (Noile hărți ale iadului): căci, în vreme ce scriitorul fantezist beneficiază de libertăți aproape nelimitate în ceea ce privește manipularea adevărului și „suspendarea neîncrederii", scriitorul S.F trebuie să-și întemeieze proiecțiile imaginare pe principii științifce și pe o viziune realistă, anticipativă.

Pe de altă parte, literatura S.F. nu (mai) este o simplă literatură de idei (de popularizare), opusă literaturii de tip jamesian, să zicem așa ca în celebra polemică între Henry James și H.G. Wells; atunci, la începutul secolului, Wells putea să combată formula romanului psihologic, arătînd că dacă pentru James „literatura, ca și pictura, este scop în sine, pentru mine ea este mijloc, ca și arhitectura", subordonată „mesajului social". Între timp, însă, **ideile, mesajele, semnele realității**, au devenit intim legate de experiența indivizilor, parte integrantă a existenței lor, astfel încît mai vechile distincții între o „literatură a experienței" și una a „ideilor" sînt anacronice. Dimpotrivă, asistăm azi la o estompare a diferențelor de gen, la o fuziune creatoare a formelor într-un fel de literatură „totală" care să fie o amplă „critică a vieții". Cărțile (însuși termenul de roman devine riscant) lui Barth, Barthelme, Pynchon, Brautigan, Ray Bradbury (în S.U.A.) sau Kingsley Amis în Anglia, au o înfățișare compozită, fiind alcătuite din textele cele mai diverse (de la confesiune autobiografică, la document, fantezie ironică, basm parabolic, sau narațiune S.F.) într-un dialog deschis, **intertextual**. În romanele lui Vonnegut, bunăoară, narațiunea propriu-zisă este întreruptă de proiecții S.F., fragmente de **roman utopic** sau **anti-utopic** care amplifică sensurile narațiunii principale; totodată majoritatea au un **raisoneur** (Kilgore Trout, scriitor S.F cu operă bogată, dar complet ignorată de public și critică) ale cărui intervenții pe parcursul romanului sînt revelatoare, adevărate **epifanii** ale lumii moderne; tot atunci în romanele aparent S.F. (**Player Piano**, de pildă), Vonnegut introduce un realism minuțios care face din orașul simbolic Ilium o ilustrare a oricărui orășel provincial din America contemporană. „Presupun — afirmă Vonnegut în legătură cu **Pianul mecanic** — că am scris un roman despre viața reală, despre lucrurile care nu puteam să nu le văd sau să nu le aud în Schenectady, un oraș foarte real, dar transfigurat tragi-grotesc".

Pe de altă parte, noua literatură S.F. nu mai este **utopică** în sens wellsian, adică **naiv-melioristă** sau **mesianică**, ci **realistă** și **anti-utopică**, descriind spectacolul dramatic al compromiterii vechilor valori, parodiind, demitizînd idealismul **visului american** care, cum zice **Vonnegut**, „s-a întors cu burta în sus, s-a înverzit la față, săltînd la suprafața murdară a cupidității nelimitate, s-a umflat de gaze și a pocnit în soarele amiezii" (**Fii binecuvîntat, domnule Rosewater**). Noul roman american pune în evidență, cu mijloace adesea ostentative,

(Continuare în pagina 8)

---

lucian ionică

fantezie și naivitate în literatura de anticipație

Una dintre dorințele perene ale oamenilor a fost și este aceea de a cunoaște cît de cît viitorul, de a ști ce urmează să se întîmple, mai aproape sau mai departe în timp. Este dovada unui optimism fundamental.

Literatura de anticipație, parte a literaturii științifico-fantastice, poate fi înțeleasă fie ca **anticipație științifică** — ceea ce implică două sensuri: anticiparea anumitor realizări ale științei, sau previziunea științifică, futurologia — fie ca **modalitate literară**.

Jules Verne este apreciat și admirat pentru previziunile sale tehnico-științifice. Unul dintre urmașii scriitorului arăta într-un interviu apropierea izbitoare dintre cîțiva parametri (lungime, diametru, greutate) ai obuzului din celebrul roman „O călătorie de la Pămînt la Lună" și parametrii corespunzători ai navei spațiale „Apollo". Dacă aceste asemănări datorate fără îndoială hazardului, sînt admirate, acordîndu-li-se o importanță mai mare decît cea cuvenită unor coincidențe, e drept, interesante, cu atît mai mult sînt apreciate ideile sale novatoare: submarinul căpitanului Nemo, elicopterul, insula plutitoare etc. Nu puțini sînt acei care consideră că doar în această zonă tehnico-științifică se găsește interesul și justificarea literaturii S.F.

Omul a pus demult piciorul pe Lună: ne-am obișnuit într-atît cu gîndul acesta încît am și uitat ziua cînd s-a întîmplat pentru prima dată. Cum rămîne atunci cu acele povestiri și romane care și-au ales drept teritoriu sigur al fanteziei satelitul natural al Pămîntului? S-a răspuns de către alți comentatori, dornici să salveze S.F.-ul de o falsă amenințare, că nu în anticiparea unei situații sau alteia rezidă valoarea sa: este vorba în primul rînd de literatură, iar ea își are propria sa existență independentă de evoluția imediată a

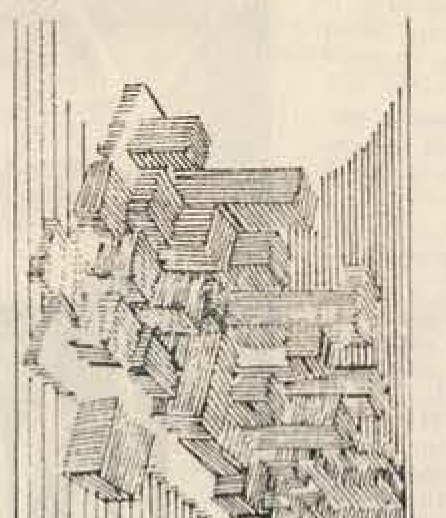

științei și tehnicii; drept exemplu a fost dat Cyrano de Bergerac a cărui operă „Statele Lunii. Statele Soarelui" se citește cu plăcere și acum.

Nu o dată s-a adus în sprijinul ideii de mai înainte afirmația că viața este mai inventivă decît fantezia scriitorilor. Probabil că dreptatea este împărțită și că stabilirea adevărului necesită o discuție mai nuanțată.

Un fapt relativ recent, frapant pentru iubitorii literaturii S.F., demonstrează că raportul „realitate-fantezie" este mai complex și că viața încearcă să reducă distanța care desparte cei doi termeni. Mă refer atît la rezolvarea „problemei celor patru culori", cît și la foarte interesantul articol semnat de Solomon Marcus, cu titlul arătat mai înainte, publicat în „Contemporanul" nr. 38/1980, subintitulat „o provocare adresată inteligenței umane". Subliniez distincția pentru că mi se pare important să deosebim problema în discuție de atitudinea unui reputat om de știință contemporan, față de ea și implicațiile sale, deoarece ambele au făcut obiectul a nenumărate anticipări literare. Rămîne de văzut în ce măsură se confirmă.

Fără a intra în amănunte, care pot fi găsite în articolul amintit, și simplificînd, este vorba de o problemă de matematică apărută în 1852 și rezolvată de-abia în 1976 cu ajutorul calculatorului electronic. Dar cum?

„A treia provocare (la adresa rigorii matematicii n.n.), din 1976, pare însă cea mai scandaloasă, deoarece ea nu mai provine din natura gîndirii umane, ci din utilizarea unui instrument pe care chiar omul l-a făurit, cu intenția de a-l menține mereu sub control; dar iată, tocmai acest control stătea acum sub semnul întrebării!" Și mai departe:

„În demonstrația Appel-Haken nu știm încă să sesizăm ideea care coagulează toate detaliile și etapele; constatăm că se obține răspunsul la problema culorilor, dar nu ne dăm seama ce anume se întîmplă și face demonstrația să meargă".

Cititorii literaturii S.F., cu mult timp în urmă, au fost puși în gardă față de un pericol implacabil dar îndepărtat: momentul cînd inteligența artificială o va depăși pe cea a omului și omul nu o va mai putea controla pe deplin.

Iată că acest moment a venit mai repede decît ne-am fi așteptat! Calculatorul s-a sustras omului, devenind — în problema celor patru culori — chiar și pentru specialiști, o cutie neagră.

Ce se va întîmpla cînd nu vom mai putea stăpîni computerele, s-au întrebat plini de îngrijorare autorii de literatură S.F. și, pornind de la relația matrice „stăpîn-sclav" *) și-au imaginat sub o formă sau alta „revolte ale creierelor", ale roboților, ale mașinilor computerizate, adevărate răscoale sau războaie sîngeroase, din care noi oamenii scăpam, în cazurile cele mai fericite, doar prin distrugerea acestor unelte înzestrate cu rațiune electronică pozitronică etc.

Ce s-a adeverit din toate previziunile catastrofice și alarmiste? Nimic. Viața a dat dovadă de mai multă reținere și mai mult bun simț; a înfăptuit această previziune cu multă decență și discreție — marele public află evenimentul după cîțiva ani; a fost mai subtilă și mai profundă decît fanteziile naive. Iată o lecție cu atît mai semnificativă dacă ne gîndim că rezolvarea problemei amintite nu are nici o consecință practică deosebită în domeniul topografiei.

Computerele, biete ființe fără viață, nu au omorît oameni și probabil că nici nu o vor face decît tot atunci cînd vor fi puse de oameni. Calculatoarele n-au provocat măceluri, nu s-au refugiat pe alte planete amenințîndu-ne de acolo, și nici pe noi nu ne-au împins la acest gest, nu refuză să ne ajute, dimpotrivă, o fac din ce în ce mai bine, atît de bine încît vom ajunge (am și început) să nu mai înțelegem cum o fac. Ne vom mulțumi să culegem roadele. Iată adevărata primejdie: Lenea civilizației. Putem fi supuși nu numai prin violență, înfrîngîndu-ni-se voința, ci și prin daruri și miracole. Etapa fizică a acestui proces a început pe nesimțite. Sîntem dependenți de încălzirea centrală, de robinetul cu apă caldă, de curentul ce poate lipsi din priză, de telefon, de radio, de T.V. ș.a.m.d.

Întorcîndu-ne la problema noastră, care este reacția omului de știință? Își pierde oare cumpătul, distruge calculatorul care i-a rezolvat problema într-un mod neînțeles?

„Trebuie oare să devenim îngrijorați — se întreabă Solomon Marcus — pentru faptul că ne aflăm în fața unor demonstrații matematice din ce în ce mai lungi? Ar fi justificată panica produsă de posibilitatea ca omul să piardă controlul propriilor sale argumentări? Răspunsul este hotărît negativ".

---

*) Cum pot scriitorii de anticipație să construiască societăți viitoare bazîndu-se pe asemenea relații învechite? Aș vrea să fie un non-sens.

mircea șerbănescu

baladă spațială

Erau doi băieți și două fete. Ocupau două cabine separate. În fiecare dimineață îi deștepta un ceas cu cîteva fraze muzicale. După ce treceau prin fluidul aromat din „sala de baie", unde îndeplineau și exercițiile fizice de rigoare, se adunau în jurul mesei pentru micul dejun servit impecabil de o mică linie de roboți. Fix la opt intrau în sala de clasă unde îi aștepta robotul-profesor. Urmau controlul medical, masa de prînz și orele de studiu și meditație.

Seara luau legătura cu Pămîntul.

Începută în condiții optime, călătoria decurge normal. Descomandată pilotul automat central era acela care transmitea coordonatele și datele care interesau zborul. Doi co-piloți asigurau funcționarea impecabilă a aparatelor exterioare și interioare, pentru ca nici o defecțiune să nu afecteze în vreun fel lunga călătorie. Căci această originală caravană spațială se afla abia la început. Drumul era lung, foarte lung și pentru a-l parcurge cu scopul de a cunoaște îndepărtata planetă care oferea posibilități de existență normală pămîntenilor și a și reveni pe Terra era nevoie de o viață de om. De aceea întreaga operațiune fusese concepută în felul acesta: cu doi băieți și două fete. Lor li se încredințase misiunea de a fi porumbeii pe care-i aștepta corabia Pămîntului, grav amenințată de suprapopulație, supraînarmare, suprapoluare și alte cîteva elemente esențiale, toate în indicele „supra".

Încă la început de viață și de călătorie, cei patru adolescenți erau strîns legați de familiile lor, de căminele calde ocrotitoare. Programul le fusese astfel întocmit ca seara să convorbească pe scurt cu ai lor. Aveau astfel putința să se intereseze și să afle vești despre familie, sau despre frații mai mici dar să-și și prezinte propriile satisfacții sau taine și gînduri.

— Tată, azi am luat zece la matematică. Am avut o problemă grea, dar nu mi-am pierdut cumpătul, așa cum m-ai învățat tu.

Tatăl avea aparență normală, în ciuda distanței care creștea vertiginos de la un moment la altul și a timpului, care nu înceta să-și scurgă nisipul [illegible] din recipientul de sus al urnei sale clepsidre. Cei de pe navă erau mai puțin conștienți de [illegible] factori care marchează existența umană, deși unul dintre băieți îl contrarie într-o seară felul greu în care [illegible] tatăl lui în atît de așteptata lor convorbire cotidiană.

— Tată, ce e cu tine, de ce-mi vorbești cu atîta greutate? Presimt după vocea ta că ceva nu e în ordine. Spune-mi și mie ce se întîmplă.

— Sînt foarte emoționat, fiule.

— De ce, tată? Te frămîntă cumva gînduri negre?

— Oh, nu. Mă preocupă trecerea timpului! Ai plecat un copil, și iată, acum îmi dau seama că ai crescut și vocea în schimbare. Calculam anii de cînd nu ne-am mai strîns în brațe!

— Și mie mi-e dor tată; uite, acum aș dori să fiu acolo, lîngă tine.

— Oprește-te, fiul meu! Știi bine că pentru noi esențial este misiunea voastră. Nu te mai gîndi la altceva. Lasă dorul în pace. Noapte bună!

De obicei, cu urarea aceasta se încheiau convorbirile la uriașa distanță a unora față de ceilalți. Vorbele unui răzbăteau de la Pămînt la navă și viceversa, și-n acest timp anii treceau. Veni și-o seară în care sensul dialogului căpătă și acest aspect:

— Unde e tata?

— M-a încredințat să-ți spun eu...

— De ce n-a venit el însuși? Unde e, ce face?

— Medicii susțin că nu e nimic serios.

— Medicii? Sînt mai mulți? E atît de grav?

— N-am spus asta. Eu nu fac altceva decît să îndeplinesc menirea de a-ți transmite în numele lui „Noapte bună". Noapte bună, fiule.

Încetul cu încetul vocile băieților nu mai fură în schimbare. Sunau tot mai precis, bărbătește. Nu se mai vorbea de note bune. Acum ei erau aceia care preluaseră sarcina de a comunica observațiile făcute asupra călătoriei. Cereau indicații, primeau sfaturi. Intraseră în al doilea program al călătoriei: activitatea lor căpăta o consistență nouă, se diferenția și fiecare se specializa, așa cum fuseseră pregătiți în școala de pe navă.

Dar seara își reluau emoționați legătura cu Pămîntul. Unul dintre băieți îi vorbi astfel tatălui său:

— Știi, tată, eu și cu Nona... Și presupun că n-ai nimic împotrivă! Uite, și ea e nerăbdătoare. Vrea să-ți spună ceva.

— Să-mi spună, acum, dragii mei.

— Bine te-am găsit, tată, rosti simplu Nona.

— Bine ai venit, scumpa mea. Te îmbrățișez cu toată dragostea ca pe fiica mea.

— Adineaori le-am spus și alor mei noutatea și mi-au promis că veți lua astă seară masa împreună.

— Alo, tată, de ce taci? Tată, tată, ce e?

De departe de tot, de la milioane și milioane de kilometri vocea răzbătea, dar lipsită de tremurul inițial:

— Mi s-a tăiat răsuflarea, iertați-mă. Sînt profund mișcat. Să fie într-un ceas bun.

Călătoria continua, continua. Viața mergea înainte. Aparent nu se întîmpla nimic îngrijorător. Dimineața deșteptătorul își suna notele armonioase. Linia de roboți îi servea rapid și tăcut în tăvi de metal inox. Începea activitatea cotidiană, iar seara...

Seara așteptau la fel de nerăbdători ca totdeauna să ia legătura cu Pămîntul. Rînd pe rînd vocile părinților pieriseră. Le luaseră locul alte voci — ale fraților, surorilor, nepoților, voci care exprimau sentimente calde, dar aveau nuanțe diferențiate. Din imaginile primite prin radio făcuseră fotografii care le împodobeau acum cabinele. Cabinele deveniseră acum căminele lor. Dar numai unul singur dintre cei patru mai putea să rostească vorba „Tată".

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Vei fi bunic! Dacă e băiat îi punem numele tău, iar dacă e fată numele mamei lui Nona.

— Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ai ști cum mă gîndesc la tine și cum îți doresc numai binele, fericirea și împlinirea misiunii. Omenirea are nevoie de spații noi pentru supraviețuire, avem cu toții nevoie de spațiu, fiule și depinde de voi, de voi, de voi...

— Tată, ți-am dat o veste grozavă, de ce-mi vorbești astfel?

Dar legătura se întrerupse. Cum au mai așteptat cu toții seara următoare! Se auzi atunci din nou strigătul — Tată!

— Vreau să vorbim serios, tată. Ce se întîmplă acolo? Ce e cu tine?

— Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ai ști cum mă gîndesc la tine și cum îți doresc numai binele, fericirea și împlinirea misiunii. Omenirea are nevoie de spații pentru supraviețuire, avem cu toții nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

Tinerii se priviră stupefiați. Pe fețele lor crescu o paloare de moarte.

— Repetă, mereu repetă!

— Poate să fie numai o defecțiune. Vom verifica mîine seară...

Și cu toate că zăboviră pînă tîrziu împreună, simțind nevoia să fie cu toți laolaltă, strînși și uniți cu tot ce fuseseră, nu izbutiră să scape de temeri.

În seara următoare își dădură seama că ceea ce auzeau repetat din nou nu putea fi altceva decît o înregistrare transmisă conform programului de emițătorul automat. Dar atunci unde erau oamenii centrului spațial, unde era tata? Pentru că în zadar lansau chemarea către Pămînt:

— Ce se întîmplă acolo? Ce e cu voi? Ce e cu Pămîntul? Ce e cu tine, tată?

---

lucian petrescu

cameleon

Ce trebuie să știi despre Cameleon? Că e un animal frumos, și al meu. L-am primit de la Magisterul meu pentru că am fost cel mai bun elev al anului trecut la Științele Biologice.

Înainte de asta, Cameleon trăia într-o casă mică de sticlă, sferică, o miniatură a celei în care locuiesc eu. Magister mi-a recomandat să-l țin tot în casa de sticlă, dar astfel nu îl puteam în nici un fel atinge, așa că l-am scos cum am ajuns cu el acasă. Bineînțeles că nu a încercat să fugă. Magister spunea că niște impulsuri ancestrale ar fi putut să-l cheme alături de semenii lui. Dar eu nu cred că azi mai pot exista animale din această specie. (Nici nu am știut că așa se numește de fapt specia sa, Cameleon, și pentru că sînt sigur că este singurul exemplar supraviețuitor am continuat să-i păstrez acest nume).

Cameleon s-a comportat ca un adevărat prieten și eu am înțeles că, fiind un individ dintr-o specie superioară, integrată, mi-e mai ușor să mă adaptez eu felului lui de a conviețui. Dar n-a fost ușor nici pînă la sfîrșit. Mai întîi de toate, nu știu dacă am făcut bine scoțîndu-l din casa de sticlă, Cameleon s-a comportat atunci foarte ciudat. Adică mi s-a părut inadmisibil de neadaptat, de inapt pentru viața individuală. S-a plimbat întîi foarte lent printre ierburi. Are o piele lucioasă, solzoasă, de o culoare ciudată, are membrele anterioare mai lungi, articulate, iar pe cele posterioare mai scurte, puternice, dar cu un gen de putere statică, greoaie, nefolositoare. Craniul turtit, alungit antero-posterior, cu ochii mici, rotunzi. Se mișcă rar, măsurat, fricos. Are mai ales o limbă neobișnuită. Brusc și-o scoate dintre maxilare și e foarte lungă, cu o ventuză în capăt. De fapt într-adevăr, e o făptură fascinantă. De la început nu m-am mai putut desprinde de el. Aparținînd regnului animal, am știut că, așa cum Magister m-a învățat, avem același sistem de reprezentare și recepție. După ce un timp destul de lung doar s-a plimbat, legănîndu-se în felul lui nefolositor cu care mă obișnuisem, s-a repezit brusc, pe labele din față, a scos limba lungă, extraordinar de repede și... cred... că a vrut să atace o insectă. Era bineînțeles absurd, era mult prea mic pentru a o anihila, în schimb, totul părea logic schimbînd rapoartele. El a părut să priceapă asta, dar tîrziu, cînd s-a retras în panică, tot atît de brusc și a căzut neîndemînatic pe spate.

Părea perplex, a devenit repede mult mai agitat decît de obicei. A mai zburat o insectă pe lîngă el, și s-a ferit de astă dată de cum a văzut-o. Am înțeles că nu poate rămîne pe cîmp și l-am luat în mînă.

L-am dus acasă. Atunci a făcut din nou un lucru ciudat. Aveam să mă obișnuiesc greu cu reacțiile lui. A intrat în casa lui veche de sticlă.

Un timp s-a legănat în felul lui caracteristic, sprijinindu-se din cînd în cînd și răsturnîndu-se pe spate, [illegible] din [illegible].

Atunci mi-am dat seama că am uitat să îl întreb pe Magister cum se hrănește. Nu știam nimic despre el, despre Cameleon. Îl văzusem doar de un timp în camera lui Magister, și îl dorisem din prima clipă. Nu știu de ce mi l-a dat. Părea să țină mult la animalul acesta caraghios, să-i dea neobișnuit de multă importanță. Și dintr-o dată, într-o zi mi l-a dăruit. Numai pentru că fusesem cel mai bun la Științele Biologice.

Sau așa credeam. Cînd mi l-a dat părea foarte impresionat:

„Îl vrei? ... mi-a spus.

„Da, Magister, îl vreau mai mult ca orice".

„De ce?"

„Pentru că... pentru că... îl... IUBESC!"

Nu știam cum îmi ieșiseră cuvintele astea pe buze. Imediat, o rușine puternică m-a făcut să mă [illegible]. Reacția lui Magister a fost și mai neașteptată. A tresărit, și ochii, de obicei supărător de opaci, i-au strălucit o clipă.

„Da-da, știam că... tu trebuie să... ție să ți-l dau. Să ai grijă".

„Să ai grijă... să nu... mai ales să nu-l dai nimănui, ai înțeles?! Să nu-l dai nimănui!

Se bîlbîia, vorbea greu.

„Tu... tu ești doar un copil și... poate am să-ți fac rău, rău, da...".

Nu ascultam nimic. Aveam în mîini globul de sticlă în care Cameleon mă privea curios. Nu mai vedeam, nu mai auzeam nimic altceva. Dam doar mecanic din cap la toate frazele lui Magister. Undeva în mine, simțeam un fel de spaimă pentru felul necuviincios în care mă purtam, dar din care nu mă puteam opri.

De un timp încoace, se vorbea din ce în ce mai mult despre cei din orașul B, era aproape sigur că după atîta timp în care nimeni nu trecuse linia de centură a orașului nostru, aveam să primim musafiri.

Nu știam cum să o luăm, o veste bună poate, nu ne puteam aștepta la cine știe ce, cu cei din B. Consiliul nostru comunicase de multe ori de la depărtare, comunicate secrete, e drept, pentru cei din oraș.

Știau toți însă după cum mergea vorba că toți cetățenii orașului B, se ocupau de un fel de mașină, despre care nu se știa decît că ea dăduse numele orașului acela. Mie însă nu-mi păsa de nimic atîta vreme cît îl aveam pe Cameleon. Nu pentru că eu aș fi fost cu totul insensibil la zvonurile care circulau. Dar de cînd îl cunoșteam pe Cameleon, repet, mă simțeam într-o ireversibilă siguranță.

Pînă într-o zi, cînd Magister (eu îl mai spuneam așa, deși nu mai ținea postul de profesor, fără să se cunoască de ce) a intrat neobișnuit de agitat în camera mea. Nu îl mai văzusem de mult, arăta inexplicabil de bătrîn, de o decrepitudine care mă înfioră. Dar nimic nu putea știrbi din vechiul respect pe care mi-l construise îndelung în conștiință, mai mult, eram sigur că dacă pot vorbi despre conștiința mea o datoram acestui bătrîn, respingător la prima vedere.

„Unde e?!" Gîfîia, aproape că a strigat la mine. Știam la cine se referă.

„Aici, nu" i-am răspuns [illegible] calm, [illegible], care l-a păcălit.

S-a liniștit repede. „L-ai ascuns?"

De fapt nu-l ascunsesem cu tot dinadinsul. Pur și simplu nu înțelesesem ca prietenul meu să mai fie văzut și de altcineva.

„Da, l-am ascuns". Am mințit cu grijă. Am înțeles că asta, acum, avea importanță.

„Mda... mda... bine, bine ai făcut". Avea privirile împrăștiate, semăna cu Cameleon la prima ieșire din casa de sticlă. Un timp și-a rotit locul în casa în care nu mai intrase niciodată. Se gîndea cum să-mi spună ceea ce avea obsesiv înfipt în memorie.

Ziua aceea de vară parcă anunța un fenomen neobișnuit. Era dimineață, mă aflam în casa ultimei mele familii, nu plecasem încă la Cameleon.

Orașul era ciudat de pustiu, pe străzi un vînt subțire și uscat scotea sunete slabe, întrerupte. Nu mi-am dat seama cînd la ușa casei noastre a ajuns cineva. Brusc, semnalul sistemului de percepție alfa a anunțat sosirea a trei indivizi, îmbrăcați cum nu mai văzusem niciodată.

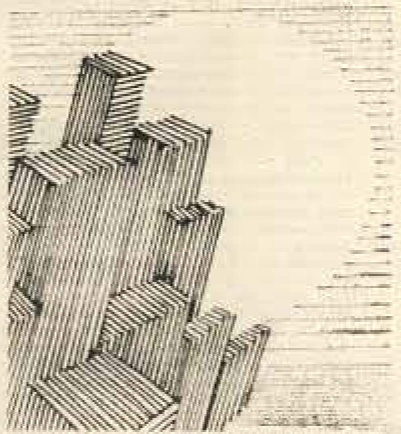

În spatele lor, conducătorul Consiliului orașului nostru, arătîndu-le din gesturi un straniu respect amestecat cu teamă nedisimulată.

Familia mea s-a supus unui gen de ritual după care mi-am dat seama că nu erau străini de acest nefiresc eveniment. Numai eu am rămas în fața lor, ca într-un fel de înfruntare pe care deocamdată nu o înțelegeam.

Cei trei nu dădeau semne că ar fi vrut să discute cu mine. Se uitau doar în direcția mea. Cel care a vorbit a fost Conducătorul.

„Te afli în fața celor care conduc orașul nostru. Oaspeții noștri din B. Se uita într-un fel nehotărît la mine, poate chiar trist.

Am înțeles, în sfîrșit, că previziunea Magisterului se împlinise. Cei ce îl căutau pe Cameleon, „oaspeții" noștri, după cum li se părea [illegible] astfel celor ce într-un fel erau [illegible] acum și conducătorii orașului nostru, veniseră. Așteptam cît se poate de liniștit. Mă simțeam în stare să rezist oricărui atac din partea celor trei. Îi priveam la fel de inexpresiv. S-au întors către conducător parcă i-ar mai fi dat un ordin.

„Oaspeții noștri au venit să te vadă. Au auzit de tine. Trebuie să fii mîndru de onoarea care ți se face".

„Sînt". Mă străduiam să dau răspunsuri scurte, precise, fără poticneli. S-a întors din nou către cei trei. Apoi sub același straniu impuls:

„Au auzit de calitățile tale deosebite. De aceea vor să-ți explice ție, unui adolescent, lucruri foarte importante despre soarta orașului nostru, poate chiar a..." A făcut o pauză.

„Trebuie să înțelegi... Sperăm să poți înțelege..." Privirile celor trei păreau mult mai puțin binevoitoare. Conducătorul a înțeles. „Vom suferi un cataclism. Chiar destul de curînd. Cel puțin noi, cei din orașul nostru, ca și oaspeții din B. Un cataclism de neocolit pentru că va fi provocat chiar de... acești oaspeți ai noștri... din rațiuni cu totul peste puterile noastre și... chiar ale... ale... Da, e... desigur singurul lucru pe care acești oameni superiori îl pot face.

Dar prețioșii noștri oaspeți au găsit o soluție salvatoare. MAȘINA.

Nu se poate să nu fi auzit de ea. Mașina din B. E o minunată realizare care va permite supraviețuirea tuturor, tuturor... Înțelegi?"

Eram înmărmurit. Nu înțelegeam ce avea să se întîmple mai precis nu credeam că un asemenea lucru se putea întîmpla orașului. Și nu înțelegeam ce legătură putea avea asta cu Cameleon.

Dar nu aveam să mă dau bătut atît de simplu.

„Nu înțeleg... nu înțeleg ce legătură am eu... deși înțeleg cît e de grav... totul".

„Da, da, e bine că înțelegi... ne bizuim pe puterea ta de înțelegere.

Este vorba de un animal".

Mă așteptam, așa că am reușit să nici nu tresar măcar.

„Știi, mașina din B este în stare să ne întoarcă în timp. În principiu totul ar fi simplu. Dar pentru această operație are nevoie de ceva. Are nevoie de niște date pe care numai o ființă vie, trăitoare a epocii în care ne vom întoarce i le poate oferi. Înțelegi?".

Desigur că înțelegeam. Cum înțelegeam și cum se ajunsese ca acest straniu cataclism, provocat de bună voie de indivizii care doreau să fugă din timpul lui, devenise inevitabil. Știam toți, cu toate că fiecăruia îi era frică să comenteze, interminabilele ciocniri de interese între aparent izolatele noastre orașe. Noi, cetățenii de rînd, nu cunoșteam nimic precis din toate astea. Mă gîndeam la Cameleon, la tristețea lui, la neajutorarea din momentul în care i-am dat drumul în lumea noastră.

Știam că vine din altă lume, că e singura ei relicvă. După tot ce mă lega instinctiv de el, știam că este o lume mai frumoasă, mai sigură, mai [illegible] și mai liniștită. Nu. Poate mi-ar fi plăcut să trăiesc într-o asemenea lume. Dar asta însemna ca noi, cei din oraș, toți, împreună cu acești necunoscuți indivizi să populăm cu [illegible] nostru, intelectul nostru [illegible] acea neajutorată lume. Să facem un [illegible], să provocăm [illegible] poate numai peste mai mult timp, un același cataclism. Nu puteam să-i las asta lui Cameleon. Nu puteam să-i las asta OAMENILOR.

„Bine dar o asemenea ființă nu poate exista!" am întrebat atent.

Conducătorul s-a schimbat la față. A înțeles că dacă bătălia nu era pierdută, acum nici va fi ușor.

Dar numai eu, cufundat adînc în conștiința pe care atunci, de mult, un Magister o sădise, numai eu știam că era și bătălie iremediabil pierdută.

---

marian melinte

acuarelă

De un an nu mai simțisem ce înseamnă să-ți limpezești privirea căutînd orizontul aruncat departe în mare... Am alergat spre țărm după ce, pe un platou de piatră galbenă, planeta aceea bună ne primise în palmă, pe mine, omul, și pe uriașul cald care mă purta. Cîteva analize: să fie oare apa aceeași peste tot în Univers? Mi-am rezervat plăcerea atingerii undei pentru întoarcere și am pășit spre locul care-mi atrăsese atenția la coborîre, care acum mă fascina: la o sută de pași de țărm se înălța un munte piramidal cu muchiile roase și vîrful pierdut, jucîndu-și continuu fețele în culorile curcubeului. La fiecare perioadă de schimbări, albastrul se retrăgea mult spre baza piramidei, lăsînd spre vîrf o pată verde, crescînd și definindu-se clar, un verde cum văzusem o singură dată, în copilărie.

... Îmi amintesc bine că ploua de aproape o săptămînă cum nu mai plouase vreodată. Orașul era cufundat în stropii mari și calzi. În dimineața aceea, ultima a lui mai, am așteptat un ceas sub picuri pînă să-mi văd visul împlinit. Apoi din librărie alergasem căzînd de bucurie spre casă, cu acuarela sub haină. Al cincilea rînd de patru pastile prinse în cutia albă era verdele în patru nuanțe. Ultima, cea mai întunecată, am așternut-o pe hîrtie cu un galben deschis, din amestec născîndu-se un verde strălucitor, plin de viață, cald parcă. Cîteva zile mai tîrziu am încercat încă o dată combinația, dar verdele meu fugise ca pasărea care-și mutase pînzele cine știe unde.

Am dorit apoi de-a rîndul să regăsesc verdele 4G1 și punînd cap la cap orele întregi de încercări și experiențe aș umple cu ele jumătate din zilele calendarului. Nu era obsesie sau încăpățînare ci o dorință vie, ardentă, pornită dinăuntrul meu.

Și iată: V4G1 se găsea aici, în fața mea, la miliarde de kilometri de casă punîndu-mi întrebări la care nu găseam răspunsurile. De cîte ori nu rămăsese oare omul fără cuvinte, fără putință de răspuns în fața inexplicabilelor realități ale timpului și spațiului? De cîte ori nu a încercat el oare în asemenea momente să alunge groaza, și cel mai adesea admirația pe care căldura lui i-au inspirat-o ca un reflex, încercînd să explice agățîndu-se de tot ajutorul care-i venea din urmă: canon, principii, axiome, legi... O salvare totdeauna în întîrziere dar venind oricum, continuîndu-i însă veacuri de zbucium în inexplicabil. Obișnuit cu măsura timpului său, clipa, omul nu poate și nu vrea să înțeleagă timpul infinit, întinderea nesfîrșită, probabilitatea infinit de mică. Un fir de nisip rătăcește acolo, departe, milioane de ani, împins de forțe infinit de mici pînă cînd întîlnește un altul, dar lucrul poate și trebuie să se întîmple cîndva, într-un moment al nesfîrșitului. Orice lucru e posibil în lumea neordonată. Care e însă măsura puterii omului — compusul de ordine, de sisteme legate cu unul univers în universul căruia îi spunem creier, capabil de o infinitate de posibilități imaginative și de semnale către Universul Mare?

Începeam să simt ceva... Memoria mă ajută și scoase dintr-un unghier pierdut, un pasaj pe care îl reținusem citind despre filozofia veche și care spunea că dorințele noastre cele mai intense, cele mai puternic trăite se materializează undeva în univers, prin forța spiritului uman. Eram fără replică, realizînd cît de bine se potrivea ideea, cu locul acela, în momentul acela și cu tot trecutul meu. Uriașa combinație de energie a căutărilor mele se afla acolo în fața mea. Iar eu rămîneam mut în fața muntelui, nehotărînd să rostesc principiul conservării, a cărui simplitate părea că ar topi măreția fenomenului.

Și totuși... ce lucru fără importanță e un verde al acuarelei: De el chiar V4G1! Cît de scurtă a fost căutarea mea față de cele cîteva milenii de ardere din care s-au născut știința și arta. Nu mă mai îndoiam că în călătoria mea, aveam să găsesc prezentă în spațiul vid, pe calea stelelor, istoria scrisă a omului.

Într-un tîrziu, m-am întors pe plajă. Un ceas mai tîrziu nava străpungea pentru a doua oară învelișul planetei și se înscria pe axa de traversare a sistemului.

---

radu pintea

reper 007

— fragment —

Reperul 007 aparține grupului Xerran și este planeta în care s-a generat și a evoluat civilizația obiectivă. Aici, materia în mișcare evolutivă s-a organizat superior în obiecte. Existau două categorii: obiecte identificate și obiecte neidentificate, atît o categorie cît și cealaltă purtînd indicativul generic de obil, respectiv obin, urmate de un indicativ numeric de apelație.

Modelele comportamentale stabilite de Centru stipulau anumite relații periodice dintre obiectele identificate, relații ce aveau drept urmare crearea de obiecte neidentificate.

Originile temporale ale Centrului erau obscure, dar de-a lungul vremii organizarea developării obiective pe planeta reper 007 a luat forme din ce în ce mai complexe și mai ordonate în sens material, așa încît, cu puțin înaintea demagogării conceptuale, planeta era o sferă a cărei încărcătură energetică genera un foarte spectaculos efect corona, cu consecințe ce se vor desprinde la finele comunicării de față.

Vorbind despre conformitatea relațiilor inter-obiect cu privire la crearea de protoobiecte, trebuie amintit faptul important al existenței ancestrale a acestui tip de legătură conducea în mod obligatoriu la proiectarea unui organism organizatoric și care, prin endocrinele obiectelor conducea acțiunile și secreția conștiința.

Conștiința era o problemă prioritară în fluxul cartelelor, conservîndu-și acuitatea de-a lungul a foarte multe unități temporale. Se poate considera că ea este principalul mobil al rezistenței de amendare a Centrului.

Comportamentul material al obiectelor, acțiunile lor în speță reprezentau deplasarea unui invizibil centru de greutate obiectiv situat între conștiință și realitate. Intimitatea reflexă a acestor determinante ale acțiunii ducea desigur la metamorfozarea realității și conceptualizării ei încă din stadiul de protoobiect în celula identificată respectivă. Evoluția ulterioară a unui fenomen neidentificat era greu previzibilă dar centralizările Centrului, îmbunătățirea ratei de conștientizare a neidentificatelor s-a [illegible] determi[illegible] strict crescător. Acel cuantum de importanță în conștiință era imanent, alienarea lui urmînd — se pare — expresia numărului 8 [1]

Singurul lucru care nu avea istorie pe planeta 007 era energia. Stocarea de energie era o ocupație ancestrală care se împlinea osmotic cu conștiința. Una o urma pe cealaltă la un decalaj care dădea indicativul de interes față de energie. Și în această corelație a existenței modelele de comportament erau limitate.

Dacă într-o oarecare legătură de aiurea, orice manifestare greșită ar fi fost amendată proporțional cu inarmonizarea obiectivă a actului activat, pe planeta reper 007, datorită binecunoscutei absolutizări a conștiinței, dar așa cum am mai spus nu la modul pur, greșeala nu era distribuită pe un larg spectru cauzal, ci pur și simplu era pedepsită cu distrugerea obiectului-identificat sau nu — în culpă.

Absența relativității greșelilor — față de Centru, cît față de el se raporta tot ce se putea raporta — a permis poate mărirea de mult [illegible] interioare ale anumitor obiecte, și nu numai ale acelor obiecte ai căror centru de greutate se deplasa lent spre o anume conceptualizare. Efectul de reacție din partea lor ducea inevitabil spre transformarea lor în clop, transformare ce se efectua în — desigur de lingușeală — numitul agregat de distrugere. El dispunea de o incintă în care materia obiectului era transformată în clop și se distrugea. Dar se pare că această inadvertență de apelație nu modifica prea mult consonanța pe care o avea această incintă în endocrinele tuturor obiectelor. Nici unul dintre ele nu vroia să devină clop din elementarul bun simț de mișcare care era mai mult sau mai puțin pregnant în endocrinele lor. Și aceasta constituia o tehnică perfecționată în continuu asupra căreia ambele categorii de obiecte reveneau cu insistență spre eparea sarcinilor Centrului. Totodată, nominalele lui 8 se deplasau din ce în ce mai mult spre dreapta ceea ce constituia din nou un lucru pozitiv.

Peroanele de comunicare erau locuri din care în mod oficial se puteau face referiri și comunicări directe pentru Centru și în același timp pentru celelalte obiecte. Aceste evenimente se credeau îndeobște că aduc o anumită contribuție la obținerea cărții de identitate și uneori — mai rar însă — la obținerea unui ordin de neidentitate. Așa se face că de multe ori aceste peroane de comunicare erau pline de obiecte solicitante. Multe comunicări revelatorii aveau loc între obiecte înainte de a începe comunicarea propriu-zisă. În asemenea schimburi, de multe ori se corectau intențiile deviante sau se căpătau invenții. A nu se putea să aibă un mai mare aport la obținerea numirii în Centru, dar sistemele utile preluate în acest mod de la obiectele interesate erau imediat date la fond. Decizia aparținea în exclusivitate Centrului de balans, incinta principală a Centrului.

Orice exteriorizare inversă comunicare, și necontrolată ne pe peronul de comunicare se putea solda cu a transformare în clop.

Peroanele de comunicare se aflau de obicei la intersecțiile aleilor principale. În preajma lor se găsea un sistem de cuști pentru cronomobile și niște difuzoare mereu. Tipul acesta de comunicare era cel tipizat, adică schimbul informațional nu se îndeplinea în același timp cu schimbul energetic. Acest lucru putea să creeze un oarecare interes în rîndurile celorlalte obiecte operatoare la acea vreme, care în timpul lucrului lor puteau asculta nestingherite comunicatele între peroane.

„Centrale propun schimbarea culorii luminii expuse în cursul evoluției cronomobilelor. Culoarea roșie influențează puternic negativ endocrinele obililor. Trecerea ei în lumina albă se poate face folosind instrucțiunile primite pe cozarul în setul de cartele 4/3 emise în timpul A. Am terminat comunicarea. Obil764".

„Încărcarea supradozată a condensatoarelor de la bateria 4 nivelul 8 duce la micșorarea energiei de jack celular. Se afectează puternic probabilitatea producerii de [illegible] protoobiecte în patrulaterul 1. Am terminat comunicarea. Obil701".

„Centru. Ambele comunicări au fost cedate agregatului central de cartare sub codul 3/4. Deciziile vor fi luate pînă la timpul 230. Centrul a terminat comunicarea".

Cronomobilele porniră imediat și platforma se goli de obiectele agent care recepționaseră atent toate comunicările ce se făcuseră atunci [2]

---

[1] Acest număr reprezintă — referențial — accelerația decrementului de importanță potențială existentă în endocrinul obiectului considerat. O constatare foarte interesantă: toate obiectele ale căror grade de importanță erau valori rezonante ale numărului 8 erau predispuse la o distrugere prematură în incinta de distrugere a Centrului.

[2] „Atunci" este un termen foarte labil dat în cazul comunicării de față, nu. El are o identitate precisă deși implicită. Toate evenimentele succedate pe planeta reper 007 sînt inscriptibile în timp, termenul terestru „atunci" fiind un echivalent dat de calculatori sintagmei temporale care în original era dată sub forma unui index numeric de apelație.

Pe ultimul care a intrat l-am terminat în zece minute, eugenatul preparîndu-mi-l singur, căci Andreei îi dădusem drumul de vreo oră. L-am programat pentru terminarea lucrării peste vreo zece zile și omul a plecat bucuros că va intra în concediu fără dureri. Temporar doar, căci avea o calcifiere deficitară. Am aranjat puțin instrumentele, atît cît să nu dea impresia unei dezordini prea anarhice. Lucian era un maniac al ordinii, am încuiat cabinetul și urcîndu-mă în mașină am observat că ieșind din parcare coada îmi era de data asta un ARO-D4. Am zîmbit amuzat, întrebîndu-mă totuși pînă cînd va ține treaba asta. Toată supravegherea cerea niște fonduri serioase și probabil cel ce semna devizele începea să-și dea seama că se cam pierde vremea cu mine, dar era probabil foarte tenace, ori poate era convins că miza merita oricît.

Spre seară am ieșit pe jos, afară era cam moale și după o bere cehă am rămas să mănînc ceva în oraș, mi-era lene să mă apuc iar să-mi definitivez niște semipreparate. Am intrat într-o autoservire și după multe căutări am găsit ceva ce părea acceptabil. M-am așezat la o masă în așa fel încît să pot vedea pe cei care se perindau pe la casă, mă distra să o văd pe casiera aceea impozantă muștruluindu-i pentru mărunțiș. Tocmai îmi organizam simetric în farfurie ultimele șase îmbucături cînd mi s-a părut că văd pe cineva cunoscut, vag cunoscut. După ce a plătit, și-a rotit privirea prin sală, poposind și pe mine, nehotărît, pentru cîteva clipe, apoi a revenit cu privirea și fața i s-a lățit, într-un zîmbet. I-am făcut semn și a pornit-o ață spre mine, aruncîndu-mi încă de la vreo 10 metri vocalize pline de bucuria revederii. Era Narcis, vechi coleg de liceu, poate unul dintre puținii cu care nu m-am mai întîlnit de aproape 20 de ani, ba nu, de două ori, parcă, fugitiv. Era în deplasare și era tare grăbit, trebuia să mai ducă un dosar la minister, cu toate acestea a vorbit aproape numai el, înecîndu-se aproape cu mîncarea, povestindu-și existența de pînă acum. Cum voia să ne mai vedem și să stăm liniștiți la povești și cum eu puteam să-mi fac timp liber, am hotărît să ne întîlnim a doua zi la prînz pe o terasă lîngă minister, de unde el trebuia să iasă, cu treburile rezolvate — după care a plecat, avînd, interesant, același aer de om profund derutat pe care i-l știam atît de bine.

Tot ceea ce-mi doream era să nu mi se ivească a doua zi un caz deosebit, deși le speram, ca posibilitate de a varia programul, de a ieși din monotonie. Dar tot n-am scăpat, am avut o extracție și am rupt o rădăcină, a fost splendid, după o muncă de salahor de o jumătate de oră am reușit să i-o scot, totuși pentru siguranță i-am făcut individului o trimitere la maxilo-faciale, să-i aranjeze țesuturile. În rest am reușit să termin mai repede decît credeam, așa că am pornit-o încetișor spre Narcis.

A sosit cu punctualitatea lui fanatică și a intrat în mine ca-n brînză, dornic să vadă scuturate de praf toate întîmplările mai importante din perioada pe care nu mi-o cunoștea, de era să ne sufocăm amîndoi în atîtea pînze de păianjen. Obosit, am ajuns cu povestirea pînă aproape de prezent și deodată m-am blocat, neștiind dacă e mai bine să-i povestesc și lui totul, căci neștiutor fiind, va trece mai ușor, deși contrariat, peste cercetările la care va fi supus, dar a sesizat imediat reținerea mea. M-a convins pînă la urmă și am continuat, rugîndu-l să nu mă întrerupă decît dacă observă că mă pierd în amănunte.

Acum vreo 7-8 luni mi-a venit un pacient de sezon, din alt oraș, ce-și petrecea concediul aici, dorind să-i scot stimulatorul cardiac, trebuie să știi, probabil, că nu avem voie să facem asta decît cu recomandarea unui specialist, dar respectivul era chiar un specialist și susținea că de un an îl poartă degeaba. Aprobare nu avea, dar cum să ceri o aprobare unuia care dă aprobări, și cum m-a tot căutat zilnic, am acceptat să i-l scot, mai ales că susținea că îl deranjează, că îl simte greu, dar cum să simți o zecime de gram — în sfîrșit, autosugestie — mi-am zis, așa că într-o zi mi-am reprogramat pacienții și l-am chemat. Nu e așa de ușor cum pare, trebuind să fie scos intact, și nu ai spațiu deloc între canalul dentar și stimulator, plus că mai e și bateria. În fine, i-am desfăcut plomba și am reușit să-i scot aparatul, apoi i-am ridicat scaunul de la orizontală la 80-85 grade. Pe cînd mă întorceam să iau cementul de la Andreea l-am auzit că scoate un strigăt, m-am întors, l-am văzut încovoiat, ținîndu-se de genunchiul drept, schimonosindu-se de durere, gîfîind ca să nu strige. După ce i-am închis fosta carie, ridicîndu-i pantalonul i-am observat o vînătaie, nu de suprafață ci de adîncime, foarte dureroasă, neagră-albăstruie. El nu înțelegea în ce se lovise, i-am explicat că probabil într-o manetă a scaunului, dar el nega cu înverșunare, trebuia însă să verificăm dacă merge stimulatorul, n-am mai continuat disputa, mi se părea neimportant.

Peste o săptămînă mi-a venit un control și mi s-a găsit stimulatorul în cabinet, îl uitasem acolo, de unde justificare? Cei doi m-au anunțat că vor reveni a doua zi și m-au sfătuit prietenește să găsesc aprobarea. Furios pe mine, am încuiat și am plecat, întrebîndu-mă cum să dau oare de urmele cardiologului. Afară era o căldură orientală, o nădușeală de iulie, apăsătoare, tălpile sandalelor lăsau urme pe asfalt, tot ce-ți doreai era să zaci pe un pat și să nu transpiri. Deși coborîsem geamurile la mașină, abia așteptam să ajung acasă, deși nu prea speram mare lucru de la automatul de climatizare.

Am descuiat și m-am trîntit obosit pe pat, încercînd să găsesc o soluție. Tot stînd așa, a început să-mi fie răcoare, apoi frig de-a binelea. Am mers în baie, mi-am luat temperatura, normală, am pus mîna în dreptul grătarului ce închide conducta de climatizare, curios, ieșea aer rece, dar nu atît de rece ca cel din cameră. Am ieșit pe balcon, soarele dogorea, intrînd în casă am început să dîrdîi, mi-am luat pe mine o haină și m-am postat în fața termometrului. Din gură îmi ieșeau aburi, vedeam efectiv mercurul coborînd —4 grade, involuntar au început să-mi clănțăne dinții, —10 grade, îmi frecam de zor brațele, tropăind pe loc, fără să-mi pot desprinde privirea de pe termometru, —13 grade, începeam să mă întreb dacă sînt normal, am mers iar la grilaj, aerul ce venea era de-a dreptul călduț față de cel dinăuntru, frigiderul a încetat să mai funcționeze, —15 grade, auzeam mobila troznind, la —21 m-am smuls și cu degete amorțite am dat la maximum butonul de încălzire.

Între timp mi-am adus aminte unde notasem numele cardiologului, l-am sunat și a doua zi mă aștepta în sala de așteptare un pachet conținînd aprobarea plus vreo zece lucrări de specialitate — îmi aduc aminte, îi vorbisem de ele. Cum soseam acasă mă aruncam pe ele, dar de fiecare dată cînd începeam cîte una — terminam așa, cam una pe zi în cameră se făcea un frig polar, abia mai tîrziu am făcut conexiunea, așa că o săptămînă la mine nu se prea putea locui. Și mai era ceva: cînd se răcea în halul acela camera, nu întotdeauna cu același număr de grade, mă apuca un somn cumplit numai că pe frigul acela, ce poftă aveam! abia așteptam să se încălzească.

voicu david

abia tangent

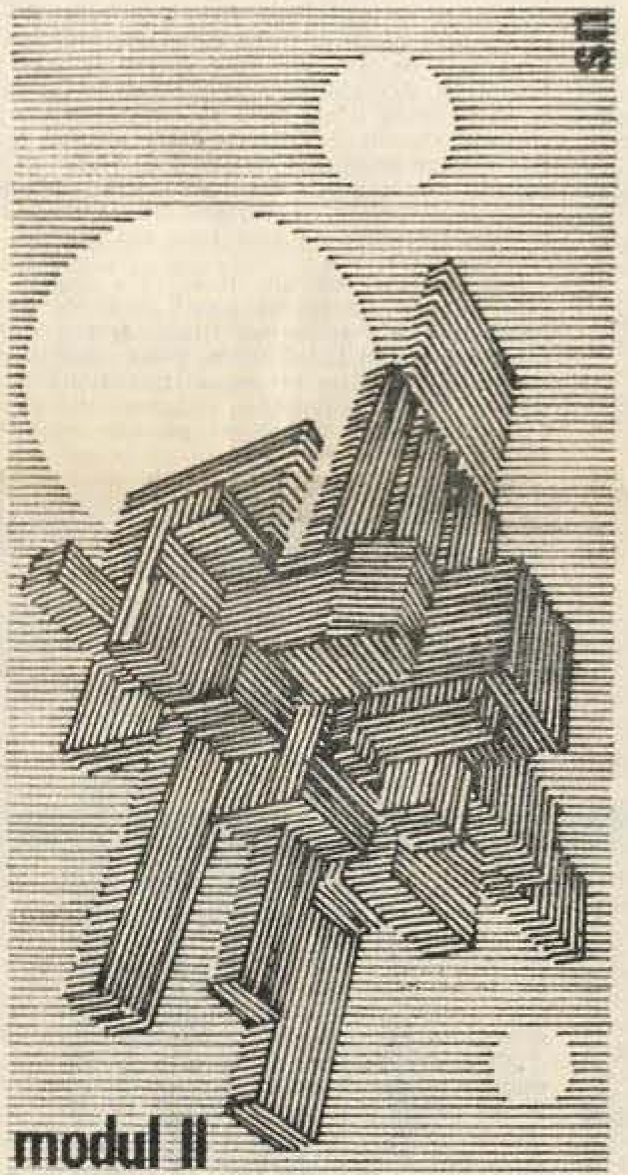

Am chemat ca martor pe tehnicianul de întreținere, am reclamat și la centrală, au venit și de acolo, au verificat, totul era în regulă, așa că am apelat la un prieten, doctor în fizică, să vadă el ce este, că nu era ceva normal în toată nebunia asta. Ba era ceva normal, mi-a spus el, undeva ceva la tine absoarbe energie calorică, asta e explicația, și ce-i cu asta? Păi totul se reduce la a găsi acest mîncător de căldură. Mi-am eliberat deci un raft în bibliotecă pe care Victor mi l-a îndesat cu detectoare de tot felul — dar nimic. Atunci am recurs la o soluție mai simplă, am măsurat temperatura camerei în diferite puncte, astfel că am determinat o zonă, o suprafață de perete dinspre baie în care temperatura era întotdeauna mai scăzută cu 3-4 grade.

În prima duminică ne-am procurat dălți și ne-am apucat după ce am delimitat zona să spargem betonul. Nu am găsit nimic, am distrus doar un metru pătrat de zid, noroc de un afiș vechi mai ca lumea cu care am mascat locul. Am cărat scîrbiți molozul afară apoi am urcat să bem ceva. Peste 2 ore Victor — tu nu-l știi — a plecat, avea o întîlnire. Eram în baie, deodată sună cineva, cine-o fi, se apucă și bate cu pumnul, stai că vin! Tot el, surescitat, aruncasem molozul într-o groapă lîngă noul Centru de Cristale Lichide, e cam la 300-400 metri de mine, și acum în acea groapă era zăpadă, nu uita, eram în iulie, copiii din cartier se băteau cu zăpadă, abia o consumau că reapărea alta, am intrat între copii, am dat zăpada la o parte, am dat de gheață, am luat un bolovan, am spart-o și-am luat cu noi bucata de moloz acoperită cu cel mai gros strat. Mina se lipea de ea, făceam de aceea cu schimbul, și așa bucăți de piele rămîneau lipite. Totuși, încet-încet, începea să se topească.

Am plecat imediat acasă la Victor — avea improvizat acolo un mic laborator. Am spart betonul, găsind o biluță foarte dură, cu diametrul de un milimetru, dar ceea ce frapa la ea era greutatea, de peste un kilogram. Atunci mi-am adus aminte, dintr-o dată, că așa ceva mai văzusem parcă, undeva, cu coada ochiului, fără să acord importanță faptului — așa ceva căzuse parcă din gura cardiologului cînd îi ridicasem scaunul. Pentru cercetări mai complexe am fi dus obiectul a doua zi la Institutul unde lucra Victor, însă îi era teamă că nu ne vor lăsa pe noi în continuare să ne ocupăm cu cercetarea, așa că l-am căutat pe-un prieten de-al lui — numele nu ți-ar spune nimic — tipul a terminat aeronavele dar nu i-a plăcut și acum lucrează undeva în biologie.

Ceea ce e mai important e nu că a fost de acord să ne ajute cum poate, căci nu prea are timp, ci faptul că ne-a dat informații de preț, avînd acces la Biroul Mondial Special Pentru Invenții și Cercetări Ultrasecrete. Avînd în vedere acestea, ne-a putut asigura că nicăieri pe glob nu s-a realizat încă un material care la un volum atît de mic să aibe o masă atît de mare, ba mai mult, efecte termice similare au fost semnalate și în niște laboratoare complexe din Herograd și Fort Wox, dar nu li s-au putut cerceta cauzele, instalațiile automate de securitate evacuînd imediat personalul. Doar la Osaka — surpriză! s-a putut izola o biluță roșie dar care a dispărut spontan în momentul în care se încerca străpungerea învelișului ei cu un laser.

La sugestia acestui de neprețuit colaborator, am studiat influența diferitelor medii asupra micii sfere roșii. Problema reală era însă inversă, influența sferei asupra diferitelor medii — cred că pur și simplu își bătea joc de noi. Iată ce a ieșit din prima și din păcate ultima experiență de acest gen: pusă în apă distilată, la întuneric, într-un vas închis ermetic, mica sferă transforma apa în cîteva minute în niște gîndaci mari, negri, leneși și scîrboși, care ne-au invadat laboratorul — pusesem cam 3 litri de apă. Am luptat împotriva lor două zile, îi uram atît de mult încît le incineram pe loc carcasele strivite de greii bocanci pe care-i încălțasem, astfel că nu am păstrat nimic pentru analize — mai tîrziu am regretat.

Furioși că întrerupsesem cercetarea, am dus mica sferă în laboratorul principal al Institutului lui Victor. Voiam să luăm totul de la început, așa că am început prin a o măsura, apoi am apucat-o cu cleștele pneumatic și-am pus-o pe balanță. Avea 2 kg 300. Ne-am privit uimiți, între timp balanța se înclina iar spre talerul acela aproape gol, 4 kg 700, iar echilibrare, peste cîteva minute 7 kg, brațul balanței s-a rupt, am luat un cîntar de persoane, avea între timp vreo 15 kg, apoi, tot mai repede, 25, 60, 112, 173, cîntarul a început să se îndoaie, acul s-a blocat, parcă o forță de cîteva tone acționa lent asupra platanului, podeaua a început să vibreze, apoi deodată ni s-au înfundat urechile și asta a fost tot, mica sferă a dispărut din raza percepției noastre. Eram într-o stare de surescitare fantastică și abia peste cîteva zile am fost în stare să sintetizăm ce am aflat, să schițăm un referat și să-l trimitem la B.M.S.P.I.C.U.S.

Astfel am dedus că mica sferă absorbea informații, că masa îi era proporțională cu cantitatea pe care o acumula, că la o anumită masă, avea suficientă energie pentru a dispare, că pentru prelucrarea informației în vederea stocării ea absorbea o cantitate de energie calorică din jur, explicîndu-se astfel frigul acela cumplit de la mine, de la Herograd și Fort Wox. Și cu toate astea nu am explicat nimic. Nu sîntem lăsați să explicăm nimic. Nu știm cum e alcătuită sfera. Nu știm cînd a apărut. Nu știm de unde vine. Nu știm unde se duce. Nu știm la ce va folosi informația absorbită. Nu știm dacă doar absoarbe sau și emite. Nu știm nici măcar dacă acesta este singurul tip de corp străin care ne observă.

Nu știm. Nu știm. Nu știm.

Mai bine să nici nu recunoști vreodată că ți-am povestit toate astea. În ultimul timp toți mă ocolesc, prietenii, rudele. Au fost convinși că ceva nu e în regulă cu mine. Și ce-i cu asta? Andreea, Lucian — colegul cu care împart cabinetul — au fost și ei interogați. Noroc că nu sînt însurat: am avut plăcerea unor descinderi inopinate, ni se ascultă și înregistrează convorbirile... Și ce-i cu asta? Plus teste psihologice, plus o cură cu tranchilizante R.B.Z. care te fac să mărturisești tot ce ascunzi. În zadar, nu i-am convins... Acum sînt urmărit pas cu pas. Li se pare că le mai ascund ceva. Dobitocii...

Nu, nu mă simt hăituit. Pentru că nu mă simt o pradă. Nu dețin nimic în acest sens. Doar teamă, dar e teama de El. Nu vreau să fiu citit ca un carnet de însemnări. Nu de El!

Vom fi mutați disciplinar, pentru că am dus cercetarea pe cont propriu și am sfîrșit-o lamentabil. Uneori e distractiv să-l descopăr pe cel ce mă urmărește, apoi să-l păcălesc. Să am și eu o bucurie, nu?

Nu, nu mai zi nimic. A mai apărut unul! O să te ridici, lăsîndu-ți aici impermeabilul, ca și cum ai pleca după țigări. Așa, caută-te de țigări. Merită, altcum o să le suporți și tu urmăririle, interogatoriile, descinderile, șicanele. Poate te va urmări o mașină. Încearcă să scapi de ea prin centru, pînă la aeroport. Fă ocoluri, cît mai multe ocoluri. Un an, doi, fă tot ce poți și nu mai veni pe aici.

Nu mai zi nimic, du-te, am impresia că au început să ne înregistreze.

daniel vighi

literatura s.f. *)

Există un anumit gen critic care se susţine într-un fel i-am spune, militant — revendicativ, ilustrînd angajări sau dezangajări opţionale, lucrînd adică şi conturînd reţelele întinse ale ideologiilor literare. În acest spirit la începutul jumătăţii a doua a acestui secol a fost reabilitat ca formulă validă estetic, manierismul, la fel se pare, se întîmplă actualmente cu aşa zisa literatură de periferie (romanul baroc, negru, de spionaj) analizată de către două autoare, în urmă cu un an aproape, într-un număr din **L'Herne** şi exemplele s-ar putea înmulţi, nu mai departe decît cu însăşi această carte a lui Florin Manolescu.

Genul S.F. pretinde, pentru un adecvat excurs critic, o adecvată situaţionare teoretică, ori genul este alunecos şi dificil de raportat sigur datorită poziţiei sale de răscruce. De multe ori în discuţiile membrilor cenaclului „H.G. Wells", am putut constata accentul preponderent care se pune, în general, asupra ideii unei povestiri, raportată şi ea la un posibil demers motivaţional analog celui ştiinţific. Literatura science-fiction ar fi aşadar o continuare şi o rezolvare în ficţiune a unor ipoteze nerezolvate încă ştiinţific. Însă literatura S.F. este totodată şi genul care, **literar**, şi-a propus să inspecteze viitorul ; de altfel „literaritatea" genului se susţine prin marile lui reuşite (Verne, Lem, Asimov, Bradbury şi, de ce nu, la noi, iată, ultima carte a lui **Opriţa**).

Aşadar, opera S.F. mare nu este numai **idee**, ci este şi **formă** sau, mai precis, este o conjucţie dialectică (şi estetică) între idee şi prismele multicolore ale artisticităţii sale. Din aceste motive, citirea unei creaţii S.F. trebuie sau ar trebui, să ţină cont de jocul celor două compartimente ale genului : rezolvarea ideii în formă şi rezolvarea ideii în idee.

De la aceste considerente generale pleacă şi documentata lucrare a lui Florin Manolescu prin chiar coordonatele generale pe care investigaţia sa şi le propune, adică S.F.-ul ca denumire, ca istorie, perspectivele analitice **naratologice** (silogisme şi relaţionări textuale posibile) **tematologice** (personaje, lumi, obiecte).

În stabilirea definiţiei genului, aria de investigaiţe foarte largă cuprinde aporturi teoretice dintre cele mai diverse, de la Michel Butor la Darko Survin care disociază între un mod **extrapolativ** specific secolului trecut şi altul **analogic**, specific secolului nostru care imaginează lumi dispărute ori paralele cu a noastră, de aici la Brian W. Aldiss sau Vera Graaf care defineşte genul prin analiză textuală.

La rîndul său, Florin Manolescu, stabileşte şi fixează mecanismele intime ale discursului S.F. plecînd de la opţiunea că una din condiţiile esenţiale ale oricărui discurs literar ştiinţifico-fantastic este un anume schelet strategic în jurul căruia se ordonează epicul, menit să stîrnească adeziuni la opinia sau ideea cărţii. Toate raţionamentele S.F. cu punct de pornire, mai mult sau mai puţin „realist", şi cu punct de sosire în ficţiune realizează prin „progresia analogică" acel hotărîtor „ritm variabil de acumulare a anticipaţiei". Trebuie să mai adăugăm că tentaţia creaţiei S.F. înspre raţionamentele silogistice serveşte (în viziunea strategiei discursului epic) la realizarea acelui „vraisemblance" caracteristic discursului realist. Balzac, bunăoară „acumula" detalii istorice, morale, sociale, descrieri de obiecte, obiceiuri, îmbrăcăminte, pentru a împlini o „anumită lume" şi pentru ca noi să-i acordăm acesteia credit absolut. La fel procedează şi creatorul S.F. cu deosebirea că argumentaţia sa se organizează prin acumularea unor probe şi raţionamente silogistice pseudo-ştiinţifice, incastrate literar.

În eforturile delimitării genului se înscrie şi capitolul, substanţial, referitor la sistemul de relaţii pe care le angajează literatura de anticipaţie. Astfel, este urmărită relaţia, specifică genului, care se realizează între ştiinţă şi ficţiune. Surprinzătoare sînt exemplele de previziuni tehnice validate de progresul actual. Fantasarea tehnică i-a încercat de altfel, pe mulţi gînditori umanişti ai lumii, ilustraţi parabolic şi arhetipal de mitul icaric : Leonardo da Vinci ar putea fi unul dintre aceştia, exemplele sînt însă nenumărate, cuprinzînd largi aspecte, de la Cyrano de Bergerac la Macedonski, care şi-a imaginat televiziunea în culori şi pînă la un Hugo Gernsbach — maestru al anticipaţiei tehnice, în panoplia previziunilor sale figurînd televiziunea, videofonul, gazetele microfilmate, magnetofonul, radarul, etc., etc.,

Alte relaţii analizate sînt cele existente între literatura fantastică şi S.F. Disocierea fundamentală între cele două genuri este dată de cel puţin două caracteristici esenţiale stabilite de critic, conform cărora literaturii S.F. îi sînt specifice „regia ştiinţifică" elecentele de anticipaţie, raţionamentele silogistice pseudo-ştiinţifice. Delimitarea literaturii fantastice este făcută pe baza unor lucrări de referinţă ale acestui domeniu exegetic. Autorul apelează la studiile lui Caillois, Todorov sau Marino ca şi la acel mult citat „Das unheimliche" freudian (preluat teoretic şi de un Louis Vax). Exegetul consideră că esenţial în stabilirea domeniului de existenţă al celor două genuri ar fi posibilitatea sau non-posibilitatea raportării la un sistem unic de referinţă, în speţă realitatea obişnuită. Dacă pentru literatura fantastică ruptura în ordinea logică a lumii este prilejul unor tensiuni terifiante, în S.F. fantasticul (care este în comparaţie cu fantasticul literar, neagresiv şi raţional) păstrează mereu legătura cu realul pe care îl depăşeşte, anticipîndu-i devenirea. Sau, mai clar, cu cuvintele autorului : „S.F.-ul este un real plauzibil, posibil sau virtual, fantasticul este un ne-real".

Şi în sfîrşit, partea cea mai consistentă a cărţii este dedicată analizei speciilor şi temelor genului. Trebuie remarcată aria de investigaţie largă a acestei părţi a cărţii, informaţia bibliografică de mare întindere, claritatea şi soliditatea argumentaţiilor, stratificarea sigură care serveşte optim ambiţii taxinomice exhaustive. Palierul analizei speciilor cuprinde atît epopeea spaţială (space opera) contra — utopia, fantezia eroică (heroic fantasy) ficţiunea politică, cît şi secţiunea diacronică a acestora — autorul evidenţiind posibili strămoşi, posibilele condiţii socio-istorice care au favorizat apariţia unei anumite specii.

În capitolul dedicat marilor teme S.F., criticul procedează ca şi în cazul analizei speciilor ; spre exemplu, călătoria interplanetară este considerată ca avînd „un caracter eminamente anticipativ, exprimînd dorinţa arhetipală a omului de a se desprinde de Pămînt". Sînt stabiliţi apoi strămoşii : un Lucian din Samosata, Ariosto, Francis Godwin, John Wilkins, Ed. Al. Poe, Jules Verne. Sînt prezentate mai apoi alte teme precum războiul lumilor, cu întemeietorii tipului tematic : Lasswitz, Wells, Capek, John Wyndham, Robert A. Heinlein, apoi temele se scurg policrom, palpitant aproape : sfîrşitul lumii, catastrofa, romanul post-atomic, Atlantida, lumile ascunse, universul paralel, călătoria în timp. Un alt capitol al acestei largi tematologii este dedicat personajelor-tip, dintre care nu lipsesc savantul, geniul rău, homo futurus, roboţi, androizi, extratereştrii. Istoria tentaţiei repetării arhetipului Creaţiei omului sub formă de android, păpuşă, robot, a hrănit, din cele mai vechi timpuri, ambiţii şi fantazări halucinante. Exemplele sînt amestecate şi fără capăt : o povestire în Tripitaka chineză, tratatul intitulat **De automatis**, al lui Heron din Alexandria, apoi Homer, el însuşi, sau construcţia celebră a unui android de către fascinantul Albertus Magnus, alchimistul şi confratele lui Raymonde Lulle, Jâhir Ibn Hayyân, Al Rozi, Psellos, Sosima sau Synesius — renumitul Albert cel Mare despre care Hutin spunea că s-a interesat de alchimie „din punct de vedere ştiinţific, experimental" şi că „operele sale relatează cu precizie un mare număr de fapte pozitive", apoi legendele pragheze despre golem, antologia iudaică **Sippurim**, povestirile lui Iosef Micha, Bin Gorion, apoi consideraţiile şi operele cu tematică asemănătoare aparţinînd lui Brentano, Tieck, Hoffman, de L'Isle Adam, etc., etc.

Şi, în sfîrşit, un capitol dedicat S.F.-ului în România, studiat şi acesta sistematic dinspre începuturi şi pînă în zilele noastre, încheie, împreună cu cîteva scurte (dar dense) consideraţii asupra condiţiei literaturii S.F., o carte, cu adevărat necesară, într-un domeniu supus marilor încercări.

---

*) Florin Manolescu — **Literatura s.f.**, Ed. Univers, 1980.

---

gheorghe secheşan

semnul licornului*)

Rîndurile de faţă nu se vor o pledoarie pentru literatura science — fiction. De multă vreme, realizările marcante ale acestui gen literar au constituit ele însele, dezminţiri categorice ale catalogării (superficiale) drept literatură periferică, facilă şi neserioasă, a unor texte ce, altfel, trezesc un deosebit interes.

Şi dacă nu este dificil a găsi numeroase exemple convingătoare în perimetrul literaturilor străine, puţine sînt, totuşi reuşitele româneşti în domeniu. Motivele sînt diverse, şi nu vom face obiectul discuţiei lor în acest cadru.

Avem însă bucuria de a semnala o apariţie pe care am dori-o cît mai curînd inserată în rîndul valorilor consacrate genului. Afirmaţia poate părea paradoxală numai pentru cine nu a parcurs rîndurile recentului volum.

Căci, dacă literatura s.f. şi-a croit cu greu drum spre recunoaşterea şi aprecierea valorică rezervată doar „literaturilor serioase" aceasta s-a datorat şi faptului că pionierii ei au fost prea puţin preocupaţi de mijloacele literare. Şi nu ne referim doar la aceasta, ci la multitudinea elementelor componente ce fac dintr-un text oarecare, literatură. S-a considerat, multă vreme, că ideea propriu-zisă este singurul lucru care contează. Şi prea puţin realizarea ei ca atare. Intriga, efectul final, elementele de mare surpriză, iată un arsenal care a dăunat acestui gen de literatură.

S. F.-ul a uitat omul. Născocind situaţii dintre cele mai neprevăzute şi mai captivante, a făcut din elementul uman, adesea, un simplu accesoriu, adeseori neglijabil. Iar comparaţia, în aceste condiţii cu literatura poliţistă şi de aventuri, nu mai părea deloc deplasată.

Volumul de faţă, însă, este un argument parcă programativ al apropierii pînă la indentificare a literaturii s. f. de literatură. Fiecare povestire în parte, pe lîngă calităţile literare incontestabile, ridică problematica gravă a relaţiilor omului cu un viitor teribil de apropiat.

Căci graba individului, înfrigurarea cu care-şi caută rezolvarea unor dorinţi permanente (obţinerea nemuririi, bunăoară, cea a înlocuirii totale a efortului fizic, sau cea a dobîndirii unor viteze care să anuleze pînă şi cele mai înrădăcinate convingeri despre spaţiu, timp, dimensiune, etc.), l-au făcut să uite şi posibilele „efecte secundare" ale unor astfel de rezultate.

Nu despre altceva ni se vorbeşte în textele prezente, o calitate deosebită a acestora fiind, în primul rînd, tratarea unor probleme de strictă contemporaneitate. Astfel, cercetările genetice au devenit un loc comun al omului de cultură medie din secolul XX. Cîţi dintre noi şi-au pus însă întrebarea : este oare aceasta bine, sau rău? În dorinţa sa neînfrînată de a deveni nemuritor, omul a uitat să se întrebe dacă are dreptul de a tulbura un mecanism atît de perfect şi de „dramatic", în acelaşi timp, prin imperfecţiunea finală: moartea. Iată cîteva dileme la care destinul misteriosului personaj George Biriş Delafrata din povestirea ce conferă şi titlul volumului, le rezolvă într-un mod tulburător: victoria poate deveni extrem de uşor o înfrîngere. La 95 de ani (vîrstă la care moartea este aşteptată ca o izbăvire) G. B. îşi primeşte pedeapsa supremă pentru gestul de a fi dereglat legile inexorabile ale naturii: condamnarea la viaţă.

Din ce vremuri ieşite din timp ne vine oare dorinţa prometeică a nemuririi? Cîte minţi, vieţi, generaţii întregi şi-au irosit existenţele pentru a putea întrezări a minimă posibilitate a realizării acestui vis între vise? Dar, oare, am putea fi **toţi** nemuritori? Este foarte probabil că elitele (aceleaşi care astăzi stăpînesc nedrept — într-o parte a lumii — nedrept, din punct de vedere social) şi-ar păstra doar pentru sine această torţă ce ar proiecta omul, dintr-o dată, în rîndul zeilor, şi chiar aşa stînd lucrurile, existenţa lor nu s-ar asemăna cu nici una din infinitele vieţi anterioare, căci a trăi veşnic printre oameni a căror vieţuire constituie măsura unei zile sau poate ore doar, înseamnă o însingurare mai cumplită decît orice boală existenţială cunoscută pînă acum. Povestirea Trambulina este un astfel de rechizitoriu: teama de a fi descoperit de ceilalţi şi implicit, tratat **diferenţiat**, altfel decît omeneşte, deci, surpriza de a nu putea comunica (nu prin limbaj, ci sufleteşte vorbind), cu oameni obişnuiţi însă ... cu cîteva sute de ani mai tineri şi în final ironia supremă a obişnuinţei de a considera timpul şi deci omul cu măsura unei singure vieţi omeneşti. „...în funcţie de asta am să te ţin mai departe în carantină..."

... Cît ai să poţi? Un an? Douăzeci? O sută? Trei sute? Ai să poţi trei sute? Ai să poţi?"

Destinul uman, iată deci preocuparea de seamă a unui volum admirabil. Gîndul că soarta noastră, mecanismul vieţii noastre, pe care de mii de ani încercăm a-l descifra şi înţelege, ar putea fi de fapt, un joc organizat, reglementat de o altă civilizaţie, pentru care nu am reprezenta nimic altceva decît un simplu instrument, apare tulburător în povestirile de faţă **(Inelul lui Möbius Plinul şi golul)**.

Autorul încearcă exprimarea gîndului modificării naturii umane în urma experienţelor necontrolate: va mai exista oare dragoste pe Pămînt, în accepţiunea „clasică" a cuvîntului, în urma folosirii abuzive a radiaţiilor **(Poveste de dragoste)**? Dintotdeauna, omul a gîndit că **nimic nu este imposibil.** Dar nu foarte stăruitor asupra faptului că, în compensaţie, în îndrăzneaţa sa aventură cosmică, i se poate întîmpla orice. Să fie transformat, pur şi simplu, într-un animal cosmic, sau orice alta formă de viaţă **(O floare pentru căpitan)**. Vorbind despre diversele forme de existenţă, trebuie remarcate neputinţa literaturii, a cinematografiei s. f. de a se îndepărta de formele de viaţă umanoide. Nuvela **Sens-interzis** imaginează o formă de raţiune, de existenţă nesprijinită de biologie, de celular. Acest poet profund al omului spaţial, **M. Opriţă**, ridică mai apoi, o problemă nu mai puţin interesantă şi contraversată: construind maşini dintre cele mai perfecte, nu se va ivi oare într-o zi una, doar una, care să gîndească **singură?** Într-o singură frază, autorul spune, dacă nu totul, oricum, foarte mult despre om: ce s-ar întîmpla, oare, dacă toţi roboţii unor secole tehniciste posesorii unei forţe incalculabile, ar începe să copieze modelul de viaţă uman, cu partea sa frumoasă, dar şi cu cea întunecată: ura, orbirea, egoismul şi necugetarea (Arabella)?

După lectura fiecărei nuvele în parte, devii puţin mai trist şi mai îngîndurat. Te întorci din timpul convenţional al autorului, rămînînd în faţa unei problematici grave, aparţinînd exclusiv omului de la sfîrşitul acestui veac. Iar dilema cea mai chinuitoare obsesivă cu care rămîi după ce vei fi parcurs aceste tulburătoare rînduri este aceea că, probabil, va trebui să ne obişnuim cu gîndul că înţelegerea obişnuită (cîştigată în sute de mii de ani) a noţiunii de **OM** necesită modificări substanţiale

---

*) Mircea Opriţă — **Semnul licornului**, Ed. Albatros, 1980.

adrian rogoz

anticipația — un gen imposibil?

Titlul de mai sus nu minte întru totul (observați cum, prin chiar această formulare, alunecăm implacabil spre paradox). Totuși este cazul să ne întrebăm cum se poate încumeta un scriitor să anticipeze? Cum poate crede că va reuși în prognozele lui? Și cîte asemenea previziuni și-au atins într-adevăr obiectivul propus? La primele întrebări, scriitorul va răspunde probabil că are dreptul să anticipeze ca omul de știință. Vom lăsa la urmă această problemă, întrucît depășește limitele stricte anticipației (s.f.). Să vedem însă cum arată una. Să ne oprim la celebra călătorie circumlunară imaginată de Jules Verne. Faptul că lansarea Columbiad-ului a avut loc din vecinătatea cosmodromului Cape Canaveral de unde a pornit „Apollo-XI" este desigur o pură coincidență; în schimb, îmbarcarea celor trei eroi pe un obuz — gîndiți-vă că s-ar fi petrecut în realitate! — echivalează cu o crimă. Și n-au atins nici măcar în imaginație solul selenar, cum a făcut-o Hans Phaall. Dar nici personajul poesc n-ar fi putut ajunge pe Lună sau n-ar fi putut supraviețui, deoarece călătorea cu balonul. Am ales aceste exemple tocmai pentru că sînt legate de circumstanțe precise, controlabile. Ce să mai vorbim de periplurile în timp sau de planetele gînditoare (de tip Solaris) care rămîn (barem deocamdată) niște fascinante himere!

Să examinăm totuși pretenția scriitorului că are dreptul să anticipeze ca omul de știință. Am arătat mai sus ce departe de realitate se situează o previziune emisă chiar de un renumit anticipator profesionist. Dealtminteri nimeni nu cere unui roman s.f. exactitatea unui brevet de invenție. E drept că unii autori s-au ocupat efectiv de tehnică și știință. Astfel, Hugo Gernsback, pionier al televiziunii, a anunțat-o mai întîi literar. Dar romanul său, în care abundă ideile tehnice inovatoare, este faimos nicidecum din motive literare.

Oare însuși omul de știință este îndrituit să afirme că prevede viitorul? După Th. S. Kuhn (în „Structura revoluțiilor științifice"), numai în cadrul unei paradigme consolidate e posibil să se înțeleagă și să fie admisă o experiență crucială și tot pe aceeași bază pot fi făcute previziuni coerente. O paradigmă însă constituie o vastă construcție teoretică-ipotetica, adesea — la început — în flagrantă contradicție cu achizițiile bunului simț. (Vezi, pentru contemporanii lui Copernic, adversari ai geocentrismului, ciudățenia ca inșii de la antipod ar trebui să [illegible] paradigmă se [illegible] nu-i ajută la a explica anomaliile experimentale, ba și reușește să formuleze condițiile unor experiențe inedite, practic să anticipeze. Chestiunea principală se referă la natura acestei anticipații: implică la ceva nou sau nu e decît deducerea unui eveniment prin aplicarea unei legi a naturii (cunoscînd legile mecanicii cosmice: **prognozăm** eclipse, conjuncții, apariția cometelor sau chiar **descoperim** planete). Aici **prognoza** are firește înțelesul de **descoperire**. Există însă și exemple de anticipări care procură o mare cantitate de noutate (precizez că și definiția „noutății" e discutabilă). Particulele încărcate cu energie negativă ale lui Dirac (antisubstanța) au reprezentat în momentul prezicerii lor un scandal științific, iar transuranienele sînt în majoritatea lor elemente inexistente pe Terra. De data aceasta, **anticipația** poate fi asimilată cu un mai mare grad de adevăr **invenției**: chiar dacă pornim de la niște legi ale fizicii, silim natura să inoveze cu o comparație care parafrazează un aforism celebru: descoperitorul planetei Neptun a procedat ca (sau cum ar fi dorit-o) Jules Verne (a folosit fizica), pe cînd creatorii transuranienelor seamănă mai mult cu Wells (creează fizica). Neîndoios, numai al doilea demers merită numele de anticipație ori, cu alte cuvinte, numai o astfel de anticipație produce o noutate reală, ontologică, dar ea e cvasisinonimă cu **invenția**, deci cu o creație, dacă nu din nimic, în orice caz foarte aproape de acea creație liberă a spiritului amintită de Einstein și care — mă întreb — mai poate fi omologată cu anticipația?

Iată deci că, oricum ar proceda scriitorul de science-fiction, roadele fanteziei lui cu greu le-am socoti drept autentice anticipații. Aceasta fie din pricină că practic sînt inoperante, fie că, la limită, chiar întrecîndu-se cu știința, ar ajunge mai curînd la o construcție inventivă decît la ceea ce se înțelege îndeobște prin previziune.

Singura șansă a scriitorilor de a fi originali este deci tot aceea de a urma cea mai descătușată imaginație, prin care realmente lumile noastre stranii pot concura extraordinarul univers străvăzut (nu prevăzut) și creat de savanți. Pentru aceasta însă atît unii cît și alții, independent de stăpînirea tehnică a meseriei, trebuie să aibă o indestructibilă, o fecundă concepție filozofică. Fără o asemenea privire radioactivă, eforturile noastre nu se vor desprinde din păienjenișul rutinei, nu vor izbuti să anticipeze propriile noastre surprinzătoare viziuni.

Supliment realizat de : VIOREL MARINEASA, MARIUS MORARIU, DORIN DAVIDEANU. Coperta și grafica : SERGIU NICOLA, GHEORGHE CHIRIȚĂ, MARIAN MELINTE.

---

marius morariu

micul ecran „riscînd" calitatea

Un film „copleșit" de semnăturile (orale) „impozante" de pe generic, o garanție apriorică a valorii artistice de necontestat, recuzînd evident compromisurile comerciale, a „atentat" de curînd la bunul simț mic burghez al largului public telefil, mozaicat din toate punctele de vedere, și uneori de o competență discutabilă.

Generat în urma „întîlnirii" de bun augur estetic dintre Ray Bradbury, autorul lui „Fahrenheit 451" în varianta literară și François Truffaut, binecunoscutul regizor, principalul „vinovat" de ecranizarea acestui text deloc comod din punctul de vedere al „încărcăturii" aluziv-metaforice, filmul își decantează cu rigurozitate publicul. Aceasta deoarece nu poate fi escaladat decît în prezența unui ascuțit simț al abstractului, rodat în confruntări culturale asumate cu responsabilitate.

Construit în coordonate parabolic-parodistice, prin mijloacele tipice science-fiction-ului, filmul preia una din tristele tendințe negative ale societății contemporane, explorînd-o pînă la limitele absurde ale unei caricaturi grotești. Avertismentul implicitat astfel cîștigă în gravitate prin unele aluzii actualizatoare, în vestimentație, în arhitectură și chiar la nivelul discrepanțelor manifestate între conștiințele individuale. În societatea super-tehnicizată „disecată" în film, cultura este interzisă, fiind pentru majoritatea populației o inutilitate nedorită și necunoscută, ce ar destrăma echilibrul labil, improvizat prin amputarea spiritului de discernămînt, a capacității de expansiune spirituală, a oricăror forme de manifestare a voinței. Alb-negrul micului ecran se constituie drept unul din avantajele filmului, gama cromatică meschină a cenușiului căpătînd veleități simbolice vis a vis de îngustimea spirituală a lumii expuse spre vizionare. În antiteză, finalul, (forțat) metaforic, are drept cadru libertatea cromatică a naturii neumanizate (a se citi „nepoluate"), la un capăt de cale ferată (adică dincolo de toxicitatea tehnicizării galopante): în acest spațiu generos, dizidenții, exilați în afara unor legi pe care oricum nu le puteau accepta, pregătesc, cu o încredere umanistă, revirimentul cultural.

Singurele fisuri (fatale însă) ale acelei societăți sterpe, a cărei unică reminiscență „culturală" este cunoașterea temperaturii la care arde hîrtia de carte — 451° F —, se manifestă la nivelul conștiinței individuale, acolo unde tehnicizarea nu poate „să-și facă de cap", acolo unde spiritul amputat nu poate fi înlocuit cu droguri, acolo unde se păstrează vie, indiferent de presiunile exterioare, dorința de a rămîne OM.

Cu tot caracterul optimist al finalului, filmul ne lasă totuși un gust amar, aducîndu-ne aminte că, deși ne tragem din animale, avem (cel puțin) o calitate în plus, căreia nu avem dreptul să-i facem rabat: GÎNDIREA...

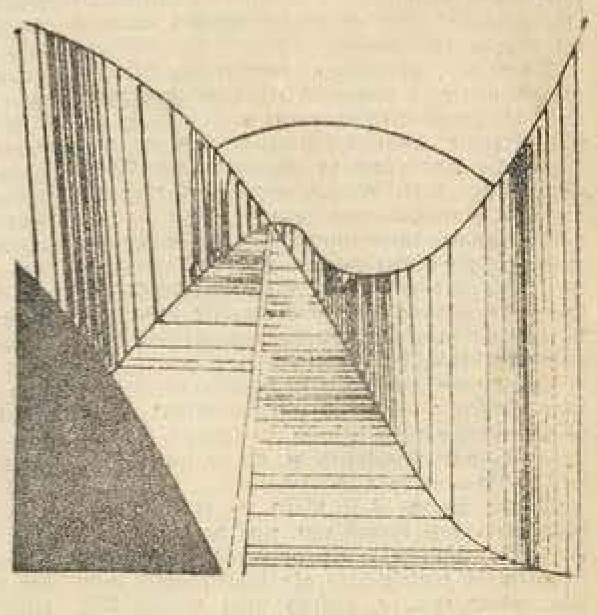

---

flavius șurianu

...despre haos

Deseori, cuvinte din limbajul cotidian sînt preluate de oamenii de știință, care, ornîndu-le cu ecuații elegante, ni le oferă cu un înțeles tehnic nou. Sînt multe expresii care plac, care stîrnesc zîmbete: teoria jocurilor, metoda Monte-Carlo, zgomot termic, [illegible] dar sînt și cuvinte pline de [illegible]: teoria [illegible], haosul. Vom încerca să ne familiarizăm puțin cu ultimul termen și să-i pătrundem sensul tehnic.

Natura ne oferă nenumărate exemple de mișcare neregulată, haotică, de la mișcarea Browniană, la mișcarea învolburată a nebuloaselor care se condensează, se rotesc și explodează.

Nu este o noutate faptul că un punct material se poate mișca total neregulat, la întîmplare. Cine-i dictează această mișcare? Care-i este cauza? Desigur, originea unei astfel de mișcări trebuie căutată numai în ecuații deterministe. Sîntem deci în fața unui nou fenomen, pe care, pentru a-l putea caracteriza, trebuie să-l definim. Deci, — haosul — este mișcarea neregulată generată de ecuații deterministe. „Mitul" haosului a căzut. Acum haosul poate fi prins în ecuații, ba mai mult, poate fi modelat. Și nu este necunoscut „modelul Lorena al turbulenței" care ne dezvăluie unele trăsături interesante ale haosului. Rămîne o singură dificultate: cum definim „mișcarea neregulată"; căci și suprapunerea mișcărilor de diferite frecvențe poate imita, pînă la un anumit grad, o comportare neregulată. O astfel de situație însă trebuie evitată.

Mișcarea haotică se poate întîlni în cele mai diverse domenii. Putem observa haosul în electronică, în tehnica laser, în oscilatorul Gunn sau în efectele fotochimice, în energetică și în variația la întîmplare a cîmpului magnetic al Pămîntului. În prezent se dezvoltă numeroase modele de reacții chimice care prezintă haos. Unele populații de insecte manifestă fenomene de fluctuație cu caracter tipic neregulat.

Căutarea ecuațiilor care determină această mișcare, realizarea modelelor pentru diverse variații haotice fac parte din confruntarea științei de azi și de mîine, cu cele mai fascinante fenomene, formarea spontană a structurilor bine organizate din germeni sau din haos. Și aici un spațiu larg de acțiune îi este rezervat sinergeticii, această nouă știință interdisciplinară, care se ocupă cu cooperarea părților individuale ale sistemelor în vederea producerii unor structuri macroscopice spațiale, temporale sau funcționale.

Se pot găsi imediat, nenumărate exemple de formare spontană a structurilor din haos. Însuși Universul, conform teoriilor cosmologice moderne, a suferit o astfel de transformare. Teoria Universului fierbinte a lui Garnow și Dicke, dar și altele, consideră ca stare inițială pentru evoluția Universului, haosul, adică o stare de maximă concentrare a materiei, la temperaturi foarte înalte, un adevărat laborator de energii. Prin expansiune, Universul se organizează, parcurgînd pînă în prezent patru etape evolutive: perioada hadronică, perioada leptonică, perioada de radiație și cea stelară. Dar cea mai mare aventură pe care o trăiește materia este formarea structurilor autoorganizate ale viului din haosul înconjurător. Viul, biologicul, ca, de altfel, orice alt sistem cu autoorganizare, nu poate exista decît într-o stare de echilibru dinamic. La baza ființării lui stau procesele sinergetice. Cîtă vreme un sistem în autoorganizare se poate menține departe de echilibru printr-un control de tip feed back asupra părții negentropice, sistemul trăiește, există. Starea de echilibru static final, la care îl duce mai devreme sau mai tîrziu creșterea entropiei sale, înseamnă moartea. Să fie starea de echilibru static un alt haos?

---

leviatanul

(Urmare din pagina 5)

antiteza visului american al inocenței și societății umane perfecte: o societate leviatanică, coșmarescă, pîndită de tensiuni și căderi spectaculoase. În romanele S.F. acest profetism escatologic ia forme explicite tulburătoare: o societate a viitorului, dominată de formele vulgarizate ale mass-mediei și în care poliția pompierească hăituiește cărțile și pe posesorii lor („Este o meserie foarte frumoasă — declară protagonistul — Luni îl arzi pe Miller, marți pe Melville, vineri pe Faulkner, îi arzi pînă la cenușă, și pe urmă arzi și cenușa. Aceasta este deviza noastră" **(Ray Bradbury — Fahrenheit 451)**: o lume coșmarescă subordonată trusturilor tehnologice și mașinilor în **Pianul mecanic**, sau o lume înaintea catastrofei finale de care profită promotorul unor noi mituri și religii eshatologice, Bokonon în **Leagănul pisicii**, sau în care Malachi, „cel mai bogat american — și un dezmățat notoriu" (anticipare a lui Eliot Rosewater) încearcă să joace un rol naiv de salvator — **Sirenele de pe Titan**, toate romane ale lui Vonnegut. Pentru a nu mai vorbi de epopeicul ciclu **Fundația (Foundation)** de Isaac Asimov o impresionantă cronică galactică a măririi și decăderii unui imperiu universal, a perioadelor sale de criză și disoluție; cu alte cuvinte ni se proiectează aici istoria umană la scară cosmică, leviatanul social la dimensiuni supra-galactice de „space-opera" (recent și Ray Bradbury încerca același lucru într-un scenariu de film spațial avîndu-l ca protagonist pe... Moby Dick).

Din toate aceste exemple (care se pot înmulți) se poate constata cum literatura S.F., departe de a ocupa o poziție marginală în literatura americană, a pătruns în straturile profunde ale prozei actuale, identificîndu-se adesea cu aspirațiile tematice și structurale cele mai îndrăznețe, preluînd funcții ale romanului social și politic, și oferind o formulă de experiment romanesc total, de roman multi-media adecvată momentului actual de civilizație „post-gutenberghiană".

Tipar : I.P. Banatul ; Preț : 1 leu.